

CONLANGS O LLENGÜES CONSTRUÏDES:

Una anàlisi del quenya de Tolkien.

Silvia García Martínez

Grau d'antropologia i Evolució Humana de la Universitat Oberta
de Catalunya/Universitat Rovira i Virgili.

Sota la direcció de: **Juan Alberto Alonso Martín**

Curs: **2021/2022**

AGRAÏMENTS:

M'agradaria donar les gràcies, en primer lloc, al director d'aquest treball de fi de grau, al doctor Juan Alberto Alonso Martín, per la seva inestimable guia i suport al llarg d'aquest periple que ha suposat la realització del present document.

També voldria agrair als altres professors que he tingut al llarg d'aquesta carrera, per la seva voluntat i coneixements, gràcies als quals he aconseguit assolir aquesta fita. En especial, agrair a la doctora Elisenda Ardèvol Piera i a la doctora Marina Lozano Ruiz per la seva implicació.

Per acabar, però no menys important, voldria agrair a la meva família i als meus amics per la seva paciència en aquests mesos d'intens treball, el seu compromís incondicional i els seus ànims, gràcies als quals he arribat a on soc ara.

RESUM:

Existeix un escàs interès envers les llengües construïdes, llengües que no han estat creades a partir d'un procés natural, sinó que per una persona o un grup de persones, de manera deliberada. Aquesta creació voluntària comporta que aquestes llengües presentin algunes característiques que les diferencien de les llengües emprades diàriament, les llengües naturals. Aquest estudi pretén realitzar, en primer lloc, una aproximació introductòria de les llengües construïdes, també anomenades *conlangs*, en la qual constarà una definició sobre què són, els seus tipus i un recorregut per la història de la creació de llengües artificials, per determinar les seves consideracions en la societat al llarg del temps. En segon lloc, es pretén elaborar una anàlisi del quenya de J. R. R. Tolkien, amb l'objectiu de determinar els processos que envolten la creació d'una llengua construïda i les raons subjacents a les seves particularitats. Com a resultats del present treball es remarca una gran importància de Tolkien, com a precedent i de les noves tecnologies, com a difusores de les *conlangs* actuals, malgrat la seva escassa rellevància general; a més de la importància de la funció i el context d'una *conlang* durant la seva construcció. Aquests resultats s'han obtingut a partir d'una exhaustiva revisió bibliogràfica dels textos en matèria de llengües artificials i de l'anàlisi del poema *Namárië*, el text més extens en llengua quenya de l'actualitat. En conclusió, s'aprecia la intencionalitat com a element clau per a la seva creació, una perspectiva positiva sobre el futur de les *conlang* a partir d'una anàlisi de l'estat actual i el seu possible ús com a eina didàctica o experimental.

PARAULES CLAU: *conlangs*, Tolkien, llengües construïdes, quenya.

RESUMEN:

Existe un escaso interés hacia las lenguas construidas, lenguas que no han surgido a partir de un proceso natural, sino que han sido creadas por una persona o un grupo de personas, de manera deliberada. Esta creación voluntaria comporta que estas lenguas presenten algunas características que las diferencian de las lenguas empleadas diariamente, las lenguas naturales. Este estudio pretende realizar, en primer lugar, una aproximación introductoria de las lenguas construidas, también llamadas *conlangs*, en la cual constará una definición sobre que son, sus tipos y un recorrido por la historia de la creación de lenguas artificiales, para determinar sus consideraciones en la sociedad a lo largo del tiempo. En segundo lugar, se pretende elaborar un análisis del quenya de J. R. R. Tolkien, con el objetivo de determinar los procesos que rodean la creación de una lengua construida y las razones subyacentes a sus particularidades. Como resultados del presente trabajo se remarca una gran importancia de Tolkien, como precedente y de las nuevas tecnologías, como difusoras de las *conlangs* actuales, a pesar de su escasa relevancia general, además de la importancia de la función y el contexto de una *conlang* durante su construcción. Estos resultados se han obtenido a partir de una exhaustiva revisión bibliográfica de los textos en materia de lenguas artificiales y del análisis del poema *Namárië*, el texto más extenso en lengua quenya de la actualidad. En conclusión, se aprecia la intencionalidad como elemento clave para su creación, una perspectiva positiva sobre el futuro de las *conlang* a partir de un análisis del estado actual y su posible uso como herramienta didáctica o experimental.

PALABRAS CLAVE: *conlangs*, Tolkien, lenguas construidas , quenya.

ÍNDIX DE CONTINGUTS:

1.- INTRODUCCIÓ	4
1.1.- Introducció a la temàtica	4
1.2.- Objectius, preguntes i hipòtesis del treball	4
1.3.- Metodologia	5
1.4.- Marc teòric i estat de la qüestió	6
2.- CONLANGS O LENGÜES CONSTRUÏDES	9
2.1.- Què són les <i>conlangs</i> ?	9
2.2.- Història de les llengües construïdes	10
2.3.- Classificació de Couturat i Leau (1903) de les llengües construïdes	24
2.4.- Classificació funcional de les <i>conlangs</i>	28
3.- EL QUENYA, ANÀLISI D'UNA LENGÜA CONSTRUÏDA	32
3.1.- Tolkien com a creador de llengües	32
3.2.- El quenya, la preferida	34
3.3.- Fonologia i fonètica	37
3.4.- Morfosintaxi	39
3.5.- Lèxic	43
3.6.- Tengwar, el sistema alfabètic	44
4.- REFLEXIONS	46
4.1.- Tolkien com a precedent i les noves tecnologies al servei de les llengües construïdes	46
4.2.- Intencions i contextos	46
4.3.- Cap al futur	48
5.- CONCLUSIONS	49
BIBLIOGRAFIA	50
ANNEX 1	57
ANNEX 2	58

1.- INTRODUCCIÓ

1.1.- Introducció a la temàtica:

“*Elen síla lúmenn’ omentielvo.*”

El Senyor dels Anells. J. R. R. Tolkien¹.

Aquesta salutació, que serveix com a obertura per a aquest treball de fi de grau, vol dir “un estel llueix a l’hora de la nostra trobada” i no ha estat escrita en cap llengua indoeuropea, asiàtica o utilitzada a cap indret remot del món. Tampoc no es tracta d’una llengua extingida, o una llengua en vies d’extinció. Aquestes paraules han estat escrites en quenya, una llengua construïda per l’escriptor J. R. R. Tolkien entre a principis i a mitjans del segle XX.

Les llengües construïdes (o *conlangs*, l’abreviatura que s’usa en anglès) són una part oblidada dels estudis de lingüística, inclús resulta un concepte desconegut per a una gran majoria de persones que no estan versades en el tema. Les aportacions en matèria d’interlingüística, que és el nom que rep la branca de la lingüística que estudia les llengües construïdes, són, si les comparem amb altres línies d’investigació, notablement escasses.

És per aquesta raó que els estudis sobre llengües construïdes no sempre tendeixen a presentar un consens general. Hi ha discrepàncies en els sistemes taxonòmics que s’empren per a la seva classificació, discrepàncies sobre el què i què no és una llengua construïda, inclús sobre l’origen d’algunes llengües. Una primera vista sobre aquesta temàtica resulta, en nombroses ocasions, confusa i problemàtica.

Per tant, el present treball no pretén ser una guia sobre com construir una llengua, sinó que persegueix dues premisses: la primera, una introducció en matèria de llengües construïdes, un recull de les aportacions i manifestacions històriques més acceptades al moment d’elaborar el treball, per realitzar una primera aproximació a la interlingüística, que serveixi de base per a possibles treballs posteriors que engruixin el corpus d’aquesta temàtica; i la segona, una anàlisi del quenya de Tolkien, la llengua que ha exercit d’entrada per al treball, amb l’objectiu de discernir els perquè i els coms d’una de les llengües construïdes amb més rellevància actualment, per tal d’apropar-nos als perquè i els coms de les altres *conlangs*.

1.2.- Objectius, preguntes i hipòtesis del treball:

Amb raó d’aquesta premissa general, el treball es formula amb base a les següents preguntes:

- Què són les *conlangs*?
- Quins tipus hi ha i per a què serveixen? Per a què han servit al llarg de la història?
- Com es construeix una *conlang*?
- Quina importància tenen, tant en la societat, com en els seus espais concrets?

¹ (Tolkien, 2016, p. 103).

Conlangs o llengües construïdes: Una anàlisi del quenya de Tolkien.

- Tenen un significat concret les característiques del disseny de les llengües construïdes?

I amb relació a les preguntes proposades, se n'extrauen els objectius principals sota els quals es dirigirà l'orientació de la investigació:

- Elaborar una revisió bibliogràfica de treballs i anàlisis previs que hagin tractat aquesta matèria, per a realitzar l'apartat teòric.
- Realitzar una introducció al concepte de llengües construïdes, tant com una definició per a explicar què són; una visió històrica de les construccions dels llenguatges artificials, des del seu origen i l'evolució de les seves construccions; per a què serveixen i com es classifiquen, relacionat amb els tipus funcionals o els tipus *a priori* o *a posteriori*, tot per establir una base teòrica consistent.
- Fer un estudi del quenya de Tolkien, de les característiques lingüístiques d'aquesta llengua, per determinar-ne el procés de creació, les raons darrere d'aquesta i les implicacions d'aquesta llengua en la seva obra.

Aquests tres objectius conformen la totalitat d'un únic objectiu general: la realització d'una aproximació a la matèria de les llengües construïdes per a elaborar un treball introductori, però a la vegada experimental, de caràcter lingüístic, per a recolzar treballs futurs, analitzar el panorama actual de la interlingüística i determinar patrons, no bases, en la creació de llengües construïdes.

Per tant, a l'hora de determinar les pautes per a l'elaboració del treball, cal formular unes hipòtesis que es pretenen resoldre al final de l'estudi:

- Existeix una escassa quantitat de focalització en aquesta temàtica dins del camp de la lingüística més general.
- Les llengües construïdes tenen una gran importància que rau principalment en els seus contextos concrets i que els dota de major profunditat.
- Amb relació a aquest context, les característiques d'una llengua construïda (en aquest cas el quenya) tenen una funció concreta.

1.3.- Metodologia:

La metodologia per a la realització d'aquest treball constarà de dues parts. La primera part, la revisió bibliogràfica, de tipus qualitativa, conformarà la majoria del treball, que inclourà la primera part sencera (Conlangs o llengües construïdes) i part de la segona (El quenya, anàlisi d'una llengua construïda). L'altra part, una anàlisi lingüística, constituirà la resta de la segona secció del treball.

Revisió bibliogràfica:

En primer lloc, es realitzarà una revisió bibliogràfica, a partir dels textos (llibres, articles, enllaços, revistes...) que consten al Marc Teòric presentat anteriorment i d'altres addicionals que es consideri que puguin resultar pertinents per als temes que seran tractats.

La revisió bibliogràfica es durà a terme, en la primera secció, per a donar les respostes a les qüestions introductòries presentades durant el pla de recerca: què són les *conlangs*, mostrar una visió històrica de les construccions dels llenguatges artificials, els seus usos (d'acord amb la divisió funcional classificatòria present als llibres d'Okrent,

Peterson i Rogers d'*auxlang* o llengües auxiliars, *engelang* o llengües enginyades o lògiques i *artlang* o llengües artístiques i els usos addicionals concrets o històrics, com les llengües construïdes rituals, com el Damin) i els seus tipus (d'acord amb la divisió dels tipus *a priori* i *a posteriori* de Couturat i Leau, (1903)).

Durant la segona secció del treball, que consta de l'estudi particular de cas del quenya, es durà a terme una altra revisió bibliogràfica, a partir de textos d'altres investigadors de la matèria, per dotar de context a aquesta llengua construïda i al seu autor. Amb aquest mètode es pretén conèixer per què Tolkien va decidir crear totes les llengües que formen part del seu imaginari, quines són les bases de la seva creació (en quines llengües naturals es va basar, per què va utilitzar-les...), les relacions existents amb altres llengües del mateix autor (com ara el Sindarin, la Llengua Negra, l'Eldarin, el Khuzdul...), l'alfabet que utilitza per a ser escrita (el Tengwar), el seu sistema numèric i la llengua dins del seu context propi, és a dir, l'obra de l'autor.

Cal esmentar que l'escassetat de recursos bibliogràfics per a la realització d'aquesta part del treball afegeix un nivell de complexitat. És necessari afegir que una certa quantitat de textos que seran de gran utilitat durant el desenvolupament del mateix no provenen de llibres corregits o articles revisats per col·legues (*peer-reviewed*). Per tant, la manca de material que compleixi uns criteris de qualitat científics els quals estiguin verificats estableix una nova dimensió de la dificultat.

Anàlisi lingüística:

El segon mètode únicament formarà part de la segona secció del treball, l'estudi de cas, en el qual es farà una anàlisi lingüística del quenya d'acord amb les seves característiques fonològiques, lèxiques, gramaticals i sintàctiques, mitjançant la lectura de textos oficials escrits en aquesta llengua (per exemple *Namárië*, el text més extens escrit en quenya), seguint les petjades d'altres autors que han elaborat dites anàlisis amb anterioritat.

D'aquesta manera, es mostraran els principals trets característics de la llengua, que serviran per a resoldre certes qüestions que guien la pràctica del treball: la intencionalitat de l'autor que rau rere el disseny concret d'aquesta llengua i, per tant, de les altres llengües igualment creades; quina és la diferència en la importància d'una llengua construïda dins i fora del seu context particular (la societat versus l'obra) i com s'ha creat el quenya, una de les llengües construïdes amb major importància i rellevància mai creades.

Per la present anàlisi, també s'extraurà informació dels textos del mateix autor i d'altres estudiosos de la seva obra per a assegurar una major exhaustivitat en el resultat final.

1.4.- Marc teòric i estat de la qüestió:

Malgrat que les llengües construïdes són un camp d'escàs interès, alguns autors destacats en la matèria han elaborat sobre la temàtica d'estudi des de diverses perspectives. Adams (2011) i Sanders (2016) han abordat la problemàtica amb relació a la definició de les llengües construïdes, sobre què constitueixen part d'aquest grup de llengües o que es queda fora. La discussió rau principalment sobre si els pidgins són o no llengües construïdes, si aquestes tenen parlants nadius o quines diferències presenten amb les llengües naturals, més enllà del nombre de parlants.

Altres autors com Libert (2018) prefereixen focalitzar els seus esforços en la història de les llengües construïdes, començant als seus inicis al segle XII amb Hildegard von Bingen, sense descomptar a Olivera (2015) i Okrent (2009), textos que gaudeixen d'una base històrica ferma. Al segle XVII, les llengües construïdes, aleshores anomenades llengües filosòfiques, es van convertir en l'objecte d'estudi predilecte per nombrosos pensadors de renom, com ara Descartes o Newton, que serien tractats de manera extensa per Dodd (1990) i posteriorment per Maat (2004), en una obra especialment dedicada a les llengües filosòfiques que van desenvolupar Dalgarno, Leibniz i Wilkins.

Sobre el segle XVIII, quan la creació de llengües construïdes es trobava en hores baixes, en destaca el treball de Pei (1968), sobre l'obra de Faiguet o la de Delormel, destacades de l'època. Però no seria fins un segle després que sorgirien algunes de les llengües construïdes més conegudes avui dia, com l'esperanto, de la mà de Zamenhof, llengua que seria tractada posteriorment en l'àmbit històric per Lins (2016) i en l'àmbit tècnic per Janton (1993). Altres autors, com el nacional Martín Camacho (2019) estudiarien el volapük, competència directa de l'esperanto o bé, com Large (1984), tractarien la musical solresol.

Al segle XX tindrien lloc nombrosos esdeveniments relacionats amb les llengües construïdes, com l'aparició de la interlingua, tractada al text per Esterhill (2002), l'aparició de les llengües enginyades, successores espirituals de les llengües filosòfiques del segle XVII, com el lojban de Cooke, tractat per Cowan (1997) o el femení láadan, d'Elgin, amb el seu propi lloc web, *Láadan language*. Finalment, suposaria l'aparició de les llengües artístiques gràcies a Tolkien i la creació de llengües com el quenya, que seran examinades a continuació.

L'aparició d'un nou tipus de llengües construïdes, sumada a l'explosió de medis de difusió com la televisió, els videojocs i el mateix Internet, va augmentar exponencialment la quantitat de llengües construïdes que aparegueren a continuació, com les que tracta Portnow (2011) al seu capítol *Gaming Languages and Language Games* al conjunt *From Elvish to Klingon. Exploring invented languages*. Al segle XXI, que s'estén fins els nostres dies, continua la tradició del segle passat, però amb tendència creixent. Aquesta situació és explorada per Ciampa Miranda (2010) a *Conlangs, Línguas Construïdas em Tempos de Internet* i per Rogers (2011) i el seu diccionari de llengües inventades, dins el qual abasta una gran quantitat de llengües, en la seva immensa majoria, provinents de videojocs o sèries.

Pel que fa als models classificatoris, és essencial el llibre *Histoire de la langue universelle* de Couturat i Leau (1903) per a una classificació segons l'existència d'una base lingüística prèvia, tractada també per Galán Rodríguez (2009), qui té un ampli recorregut en l'estudi de les *conlangs*. D'altra banda, si bé per al model classificatori funcional, *The Art of Language Invention* de Peterson (2015) ha sigut imprescindible, aquesta obra ha estat primordial per a tot el treball. Escrita per un dels referents dels últims temps en creació de llengües per a obres de ficció, com el *Dothraki* de Joc de Trons, és tant un manual per a crear la teva pròpia *conlang*, com un element indispensable per a l'estudi de la construcció de llengües.

Un cop havent assolit la segona secció del treball, cal remarcar que J. R. R. Tolkien ha estat un dels autors més analitzats pels estudiosos. Se'n destaca Carpenter (2000), qui narraria la seva biografia i també el recull d'una de les seves conferències més famoses

Conllangs o llengües construïdes: Una anàlisi del quenya de Tolkien.

A Secret Vice, que l'any 2016 seria recollida per Fimi i Higgins a partir de les aportacions del seu fill Christopher.

Els llibres que el mateix autor publicà, com la saga *El Senyor dels Anells*, publicada originalment entre els anys 1954 i 1955, que conté el poema *Namárië*, tractat en el present treball, o *El Silmaril·lion*, publicat el 1977, són obres que contenen importants referències lingüístiques tant dins com fora de les seves pàgines. La sèrie *The History of Middle-earth*, editada pel seu fill Christopher, conté material i manuscrits de les seves obres principals, assaigs de l'autor sobre els seus treballs i material sobre les seves llengües construïdes. Les *Cartas de J. R. R. Tolkien*, recollides per Carpenter i Christopher Tolkien han estat claus per determinar algunes decisions lingüístiques de Tolkien.

El material extern, però, també constitueix una part crucial de l'estudi lingüístic sobre Tolkien. Se'n destaquen el llibre *An introduction to Elvish*, d'Allan (1978), un extens tractat sobre les llengües tolkienianes, els articles de Gandara Fernández (2018 i 2020), de Donohue (1984) o de Weiner i Marshall (2011), les revistes sobre la lingüística de l'autor *Arda Philology*, *Parma Eldalamberon* i *Vinyar Tengwar*, així com la precedent *Quettar*.

Per acabar, remarcar el destacat paper d'Helge K. Fauskanger a *Ardalambion*, el lloc web més exhaustiu sobre les llengües de Tolkien, així com la creació d'un curs de quenya accessible a tothom.

2.- CONLANGS O LENGÜES CONSTRUÏDES.

2.1.- Què són les *conlangs*?

Les *conlangs* (abreviació per a *constructed languages*, per la seva traducció, llengües construïdes) són llengües artificials creades intencionalment per un individu (o grup d'individus) per a satisfer uns determinats objectius que les llengües naturals, a causa de les seves circumstàncies històriques i culturals, no poden assolir (Sanders, 2016 i Galán Rodríguez, 2018).

La seva diferència principal amb les llengües naturals, com podrien ser el castellà, el finès o el japonès, es basa en el fet que no van aparèixer com una generació espontània sorgida de la capacitat humana de la creació del llenguatge (Sanders, 2016), sinó de la imaginació de l'inventor o grup d'inventors amb una intencionalitat preestablerta. La seva creació, així com el seu desenvolupament, reflecteix el sentit del llenguatge del seu creador i les manques que aquest percep en els llenguatges que té al seu abast. Les llengües construïdes, per tant, són un reflex de les necessitats presents a cultures dins les quals són proposades, apreciades o utilitzades (Adams, 2011).

Una altra diferència que s'atribueix a les llengües construïdes amb relació a les llengües naturals és la seva evolució natural (Peterson, 2015) establerta pels seus parlants nadius. Algunes llengües, com el quenya de Tolkien han creat una evolució per a la seva llengua, de l'èlfic primitiu al quenya mateix com se'l presenta als textos, però no es tracta d'una evolució natural. Tanmateix, aquest punt és discutit i genera controvèrsia, ja que hi ha qui afirma que llengües construïdes com l'esperanto (Fiedler, 2012) o el mateix quenya (Garth, 2014, p. 230: *Tolkien's language lab never closed, was the scene of continual experimentation*) han passat també per una evolució natural a mesura que aquestes s'anaven utilitzant o analitzant.

Enllaçant amb el punt anterior, Jaén (2016), afirma que mai una *conlang* podrà arribar a tenir la complexitat d'una llengua natural. Aquestes posseeixen lèxics més nodrits, amb nombrosos matisos semàntics subtils i variats, normes gramaticals realment complexes i un paquet de refranys, expressions i modismes, entre d'altres, a la qual cap llengua construïda es podrà apropar mai. Això es deu al fet que les llengües naturals han estat conformades durant centenars de generacions de parlants, durant milers d'anys i rebent constantment la influència d'altres llengües igualment complexes.

Per últim, diversos autors afirmen que una altra diferència és la seva manca de parlants nadius, després de tot, *a natural language is one that has native speakers. In sociolinguistics, native speakers constitute the basis of the speech community of every language* (Lindstedt, 2006, p. 49). Aquest punt també resulta conflictiu, perquè alguns investigadors (Fiedler, 2012 i Lindstedt, 2006) i els parlants de l'esperanto afirmen que aquesta llengua sí que té parlants nadius, els quals consideren aquesta *conlang* com una de les seves llengües maternes.

Però per a determinar què és una *conlang*, també s'ha de determinar, d'altra banda, què no ho és i per què. Peterson (2015) afirma que no són llengües construïdes qualsevol llengua de signes, els projectes de revitalització lingüística que s'han dut a terme en els últims temps, com ara el hawaià modern, l'hebreu modern o el còrnic modern. Tampoc

ho són les llengües criolles com el tok pisin, el bislama o el saramacca, ni els pidgins² de les quals provenen. L'autor justifica que aquesta diferència és la condició de la seva creació com a sistema, és a dir, la seva naturalesa de llengües creades implica que hi ha una o més raons deliberades, que provenen de decisions conscients, característica que compartiran només amb altres llengües construïdes, així com el fet d'haver creat la llengua (o l'intent) al complet.

Per tant, les llengües construïdes són aquelles llengües creades conscientment per una persona, o un grup de persones, per a suplir una determinada necessitat que no satisfan les llengües naturals que té a l'abast amb la intenció de crear un sistema lingüístic perfectament funcional. Aquestes llengües tindran una raó darrere de la seva creació, així com una simplicitat notable respecte a les llengües naturals.

2.2.- Història de les llengües construïdes:

Si bé la gran majoria de les llengües construïdes es van crear en els últims cent cinquanta anys, les *conlangs* no són un invent recent. De fet, les llengües artificials han estat presents durant prop dels últims nou-cents anys (Libert, 2018).

Durant l'edat mitjana, a Europa, la creació de llengües era causada per la intenció de buscar quina era la llengua adàmica, aquella llengua divina i perfecta, que Déu havia atorgat a Adam per anomenar l'univers i els animals i que resultava un reflex exacte de l'essència de les coses (*imago mundis*). Aquesta llengua perfecta seria la mateixa que es fragmentaria en milers de llenguatges després de la construcció de la Torre de Babel generant una pèrdua de la unitat i una dispersió, una *Confusio linguarum* (Galán Rodríguez, 2009). En destacaria Dante Alighieri, l'escriptor de la Divina Comèdia, que defensaria la necessitat de la creació o descobriment d'una llengua perfecta:

Dante [...] pone de relieve la capacidad de renovarse [de las lenguas] porque precisamente sobre la base de esta sostenida creatividad lingüística puede proponerse inventar una lengua perfecta moderna y natural, sin necesidad de ir en busca de modelos perdidos (Eco, 1993, a Olivera, 2015, p. 56).

Es creu que la majoria de les llengües creades durant l'edat mitjana provenien d'intervencions divines (Olivera, 2015). El principal exemple d'aquest fet el trobem en la primera instància d'una llengua inventada de la qual es té coneixement: la Lingua Ignota, creada per Hildegard von Bingen, una monja alemanya que va viure entre el 1098 i el 1179 (Okrent, 2009 i Libert, 2018). Se sap que Hildegard experimentava visions, teòricament d'origen diví, i afirmava que la Lingua Ignota li havia estat dictada per àngels durant un somni (Olivera, 2015). Es creu que aquesta llengua era algun tipus de glossolàlia, un conjunt de repeticions sense sentit i sense cap mena d'organització. Però, malgrat haver estat alguna mena d'arravatament místic, Von Bingen va deixar la llengua curosament anotada, separada en categories amb sentit i amb relacions estructurals establertes entre paraules segons les seves terminacions. Per la qual cosa, sembla indicar que va ser obra d'una creació deliberada (Okrent, 2009). Tanmateix, la seva funció originària roman un misteri.

² Un pidgin és una llengua que sorgeix quan grups de persones que no tenen un idioma comú estableixen un contacte continuat. Aquesta llengua presentarà característiques de les llengües naturals vinculades.

L'edat mitjana, més endavant, aportaria als registres històrics una de les llengües inventades més enigmàtiques de les que es té coneixement. El còdex Voynich és un llibre il·lustrat i manuscrit, redactat en una data indeterminada entre els anys 1404 i 1438, els textos del qual es troben en un idioma i un alfabet actualment desconeguts. L'origen del manuscrit és incert, ja que el primer registre que se'n té del mateix és de 1912 quan Wilfrid Michael Voynich, un mercader americà, el va adquirir, però es considera que es va crear a la República Txeca. (Zelinka et al., 2019). Si bé existeixen nombroses hipòtesis sobre el sentit i l'estructura d'aquesta llengua i l'obra corresponent, cap s'ha demostrat com la veritable.

A territoris llunyans, com a l'Orient Mitjà, les *conlangs* s'empraven per a codificar missatges secrets i determinats coneixements que requerien una iniciació mística; com podien ser l'alquímia i les matemàtiques, en especial, la branca matemàtica de la geometria (Olivera, 2015). És el cas del balaibalan (també escrit com bâl-a i-Balan), una de les primeres llengües artificials, sinó la primera, originada fora del territori europeu (Bausani, 1954).

El balaibalan va ser creada entre els segles XV i XVI, en l'entorn musulmà de l'antiga Pèrsia i Turquia. Es considera que el balaibalan està basat principalment en l'ús cabalístic de les lletres de l'alfabet Àrab-Persa, mentre que la seva gramàtica prové de l'àrab, el persa i el turc. Tanmateix, no hi ha un consens sobre el seu creador: hi ha la possibilitat que es tractés de Fadlu 'llâh d'Asterabad o els seguidors de l'ordre sufí Gulshani del segle XV. El balaibalan mai va assemblar-se a una llengua real; el seu objectiu era adquirir un aspecte artístic i esotèric; en tant que el seu ús era, d'una banda, la necessitat d'un llenguatge religiós i poètic, amb el qual expressar les vicissituds pròpies de la seva religió i enfrontar-se a l'hermetisme de la poesia i, d'altra banda, evitar la persecució de la religió ortodoxa, escandalitzada per les doctrines blasfemes que professava, per a mantenir els secrets dins de la comunitat religiosa (Bausani, 1954 i Koltaş, 2017).

Però va ser al segle XVII quan la creació de llengües construïdes va començar a agafar força, coincidint amb dues raons principals: la primera, el despertar de l'interès dels grans pensadors de l'època pels dissenys filosòfics aplicables a l'ús de les llengües (Libert, 2018). L'herència de la idea la llengua adàmica de l'edat mitjana va inspirar els filòsofs per a crear models lingüístics els símbols de les quals representessin "la veritable naturalesa de les coses", amb l'objectiu d'expressar el coneixement i transmetre'l inequívocament, evitant així les limitacions i problemàtiques inherents a les llengües naturals. Aquests models lingüístics sorgirien com una oposició a la llengua adàmica en favor de dissenys basats en la raó (Galán Rodríguez, 2009).

La segona rau en la pèrdua de posició del llatí medieval com la llengua universal per a la transmissió global del coneixement científic (Hamans, 2014). Els nous nacionalismes i el seu corresponent orgull cap a les llengües vernacles, l'extensió de l'ensenyament a les classes mitjanes, l'aparició de la impremta, els contactes amb cultures estrangeres de fora d'Europa i una millora en el coneixement del llatí i el grec antics, va provocar que el llatí acabés desplaçat del seu antic paper com a llengua franca internacional (Dodd, 1990, Okrent, 2009). Els filòsofs i els científics naturals van determinar que l'ús d'una altra llengua natural resultaria impracticable, ja que van adonar-se que les llengües naturals eren inadequades per al discurs científic (Elliott, 1957 a Hamans, 2014).

Les conseqüències d'aquests canvis van impulsar la persecució de l'ideal d'una llengua universal que qualsevol persona fos capaç de comprendre (Elliott, 1957 a Hamans, 2014). Aquesta solució, a diferència dels seus predecessors, no havia de provenir d'una intervenció divina, sinó que era el mateix home el que havia de procurar-se aquesta llengua definitiva (Okrent, 2009).

Un dels primers a reflexionar sobre aquesta idea va ser René Descartes, qui va mostrar interès per la creació d'un llenguatge universal que *could explain correctly what are the simple ideas in the human imagination out of which all human thoughts are compounded* (Okrent, 2009, p. 36), que fos fàcil d'aprendre, parlar i escriure. Tanmateix, Descartes mai va intentar crear una llengua artificial universal, ja que considerava que abans havia d'adquirir un *coneixement complet de la veritable natura del tot* (p. 36). Tot i que creia que era possible crear aquest llenguatge universal, musical i matemàtic, també deia que era altament improbable que els homes poguessin inventar la millor llengua de totes les possibles (Okrent, 2009 i Galán Rodríguez, 2009).

El científic Isaac Newton, al seu torn, també va intentar crear una llengua que permetés definir conceptes físics i matemàtics, com ara la temperatura, en una sola paraula. Per exemple, *utor* volia dir "calent", *owtor* volia dir "excessivament calent" i *awtor*, "bastant calent" (Okrent, 2013 a Olivera, 2015).

De les llengües que van ser finalment creades, se'n poden diferenciar dues classes: la primera, les de símbols universals i, la segona, les de taxonomies filosòfiques. Totes dues classes són considerades llengües *a priori* (Dodd, 1990).

El primer tipus s'inspirà per un mal enteniment dels caràcters xinesos i els jeroglífics egipcis (Dodd, 1990). Els caràcters xinesos, probablement per la seva llunyania o per la seva singularitat, semblaven apropar-se als ideals de claredat i exactitud en el discurs, que mancaven a les llengües occidentals. Les descripcions de l'època del xinès destacaren el seu caràcter tonal i van estendre la creença errònia que els "caràcters" representaven coses, en tant que cada símbol representava un element determinat (Galán Rodríguez, 2009). Els jeroglífics egipcis, d'altra banda, no van ser desxifrats fins dos segles després. També van estar influïdes per l'acceptació dels guarismes, que sempre tenien el mateix significat independentment de l'idioma (Dodd, 1990).

Un dels creadors més reconeguts de l'època fou Francis Lodwick, un mercader holandès que residia a Londres, que el 1647 va publicar el seu primer llibre, anomenat "*A Common Writing*", i el 1652, "*The Ground-Work for a New Perfect Language*", una versió revisada del seu primer llibre, sobre la problemàtica del llenguatge universal. Presentava el seu sistema com "una manera astuta d'aprendre", però invitava a algú "amb una ploma més capaç" a perfeccionar la seva obra (Okrent, 2009). Lodwick també li donà molta importància als sons, tenia la intenció de crear un alfabet universal, una mena de model general que contingués els sons de totes les llengües. D'aquesta manera, el 1686 va publicar "*An Essay To An Universal Alphabet*", la seva proposta per a un alfabet universal (Hamans, 2014).

Una altra proposta de la mateixa classe va ser formulada per Cave Beck, un mestre que també va publicar la seva proposta per una llengua universal l'any 1657, amb el títol "*The Universal Character: By Which All the Nations in The World May Understand One Another's Conceptions*". Assignava nombres a conceptes, en tant que "1" era

“abandonar”, “2” era “avergonyir-se” i així successivament. Si volia indicar una part del discurs o alteracions gramaticals, com el temps i el gènere, col·locava lletres al davant dels nombres (Dodd, 1990). Per facilitar la transmissió de les sèries de nombres de manera oral, va crear una clau de pronunciació perquè els nombres poguessin dir-se com paraules (Dodd, 1990 i Okrent, 2009). Malgrat la seva intenció, tampoc va tenir èxit.

El sistema de caràcters universals havia fracassat i, per tant, es va decidir establir un altre tipus de llengua universal; una llengua filosòfica, que amb l'objectiu d'evitar les imprecisions, redundàncies i excepcions de les llengües naturals, la llengua filosòfica s'havia de basar en *tablas de conocimientos organizadas [...] que reflejaría con precisión los conceptos universales subyacentes, con el deseado descenso en el número de símbolos [...] a un total limitado de conceptos, [el resto] siendo explicado como combinaciones de “átomos” de sentido* (Dodd, 1990, p. 180).

El professor George Dalgarno, amb constància del treball de Lodwick (Keene i Hessayon, 2006), va proposar un altre sistema de llenguatge universal, aquest cop, seguint un sistema de llengua filosòfica per classificacions. La seva intenció era la creació d'un sistema que pogués proveir la quantitat més gran d'informació en la menor quantitat de símbols, sistema que no només seria un eficaç mètode de taquigrafia, sinó també un llenguatge universal que qualsevol podria llegir (Okrent, 2009).

Aquest sistema, estava format per 935 radicals, compresos en 17 classes, designades amb una lletra. Cada classe estava subdividida, representades amb una altra lletra i, als elements d'aquestes subclasses se'ls corresponia l'última lletra. Per raons mnemotècniques, Dalgarno va col·locar les seves paraules radicals en un vers compost per estrofes de set línies cadascuna. El seu sistema d'escriptura també feia referència a les estrofes, on els símbols representaven la posició dins l'estrofa (Galán Rodríguez, 2009 i Okrent, 2009). Tanmateix, la seva simplicitat el va fer fracassar (Dodd, 1990).

D'altra banda, inspirada pel sistema de Dalgarno, amb la intenció de solucionar els seus problemes, i amb l'ajuda de Francis Lodwick (Keene, 2006), la llengua construïda més complexa de totes les que es van crear el segle XVII va ser creada per John Wilkins. El naturalista anglès va escriure un manual de sis-centes pàgines sobre una complexa llengua universal. El 1668 va presentar a la Royal Society el manual, anomenat “*An Essay toward a Real Character and a Philosophical Language*” (Okrent, 2009 i Galán Rodríguez, 2009).

La llengua de Wilkins estava formada per una classificació de la realitat per categories que començaven per les més generals i cada vegada esdevenien més concretes, on cada categoria tenia un símbol associat. Per a formar una paraula determinada, s'havien d'unir els símbols de les seves respectives categories, cadascun format per una síl·laba composta per una consonant i una vocal. Aquests símbols, de nova creació, estarien regulats per una gramàtica ajustada a un grup de regles i concepcions universals per a la formació de paraules (Okrent, 2009 a Olivera, 2015 i Galán Rodríguez, 2009). Si bé la llengua va ser, al principi, un èxit, després de la mort de Wilkins, el 1672, la seva llengua universal va caure lentament en l'oblit.

El principal defecte de l'obra de Wilkins era que resultava extremadament rígida, per exemple, pel que fa a la quantitat d'elements en cada grup. A més, les raons

mnemotècniques eren les que dictaven els conjunts, no les seves relacions (Dodd, 1990).

El filòsof Leibniz també es va implicar en la creació de llengües artificials, sobre les quals va escriure nombrosos treballs. L'alemany, que distingia entre els dos tipus de llengües universals del seu segle, estava convençut que el seu llenguatge tindria tant els avantatges d'un sistema llegible universal com la precisió en la llengua (Maat, 2004).

Per a Leibniz, la veritable força del simbolisme no radicava en els símbols en si, sinó en la relació entre aquests. També afirmà que les nocions primitives, aquelles que es podien conèixer sense necessitat d'altres conceptes intermediaris, eren infinites (Maat, 2004). Inspirat en la idea de la quantitat infinita de nombres primers, assignaria a cadascuna d'aquestes nocions un nombre exclusiu i la multiplicació entre nombres significaria una combinació de sentits (Dodd, 1990). Finalment, Leibniz va determinar un mètode de pronunciació amb 5 vocals i 9 consonants, on cada unitat, desena, centena... es corresponia a una vocal i el nombre que es trobava a la dita posició, a una consonant, formant així paraules on l'ordre era independent (Maat, 2004). Tanmateix, a causa de la seva rigidesa, complexitat i falta de cobertura total, el seu esbós d'una llengua universal no va tenir èxit (Dodd, 1990).

És també al segle XVII quan apareix la primera llengua inter-eslava, el ruski jezik, creat el 1665 pel mossèn croat Juraj Križanić (Merunka i Molhanec, 2015). Era un sistema paneslau escrit tant en ciríl·lic com en alfabet llatí, i considerada la primera llengua *a posteriori*, basada en l'antic eslau, una llengua literària i litúrgica ara extinta, emprada als països eslaus (Kolar i Tkalec, 2020, Gran enciclopèdia catalana, s.d.).

Després dels fracassos per establir una llengua universal al llarg del segle XVII, el segle següent, el XVIII, no va ser una època massa rellevant per les llengües construïdes. La comunitat científica del moment va trobar en el francès la substitució del llatí com a llengua internacional de transmissió de coneixements, amb la qual cosa, l'interès per les llengües artificials es va veure dràsticament reduït (Dodd, 1990).

Malgrat aquest fet, es té constància de quatre intents de construir una llengua artificial que mereixen ser esmentats.

El primer és el "*Projet d'une langue universelle*", presentat a la Convenció Nacional el 1795. Jean Delormel, el seu creador, va formular un sistema de llengua universal amb una lògica molt similar als seus predecessors, que es considera que *is little more than a repetition of earlier ideas, with arbitrary arrangements of vowels and consonants to express ideas* (Pei, 1968, p. 93). El seu objectiu era unir a erudits de totes les bandes del món, impulsant així el progrés de la ciència (Frängsmyr et al., 1990).

El sistema de Delormel utilitzava un total de deu vocals i vint consonants de l'alfabet romà, i establia la base en els substantius, separats en classes designades mitjançant una única lletra. A partir d'aquesta, l'addició d'altres lletres permetia diferenciar els conceptes. Les classes gramaticals eren derivades dels noms (Dodd, 1990).

Delormel, a més, proposà una classificació binomial dels substantius, per gènere i espècie. Aquesta taxonomia es combinaria amb un sistema per formar les paraules derivades (Frängsmyr et al., 1990). Delormel va afirmar que únicament necessitaria una

desena part de les paraules que hi havia als diccionaris, així va eliminar el gruix dels sinònims i el va substituir per set graus de comparació (Frängsmyr et al., 1990).

La segona llengua construïda representativa del segle XVIII era la "*Langue nouvelle*", presentada el 1765, de l'economista i tresorer de França Joachim Faiguet de Villeneuve. A diferència de Delormel, el seu objectiu no era la creació d'una llengua que pogués ser emprada de manera universal, ja que, segons ell, això havia de ser realitzat per les acadèmies europees, treballant en conjunt i sota l'emparament dels seus respectius governs (Pei, 1968).

Tot i que Faiguet no va aportar un vocabulari complet per a la seva llengua, sí que va oferir una gramàtica. La llengua, en la qual les arrels eren de clara inspiració francesa, tenia noms sense gènere o inflexió, i els verbs únicament eren declinats en el cas dels temps verbals, les terminacions dels quals van ser simplificades (Hagler, 1970 a Large, 1984 i Pei, 1968).

Les altres dues llengües, de menor rellevància (Pei, 1986), són el sistema desenvolupat pel matemàtic Marie Jean Antoine Nicolas Caritat, el marquès de Condorcet, presentat el 1796 a la Convenció Nacional de París, juntament amb Delormel (Jackson, 1990) i la "*Pasigraphie*", de Joseph de Maimieux, publicada el 1797 (Dodd, 1990).

El tercer sistema va ser proposat pel marquès de Condorcet, qui considerava que només un llenguatge universal basat en la raó seria capaç de transmetre el coneixement humà (Jackson, 1990). Basat en cinc grans categories, cadascuna amb interseccions de deu divisions, i d'aquestes cadascuna amb el seu nombre específic, va portar a un total combinatori de 100.000 conceptes (10 elevat a la 5a potència) (Dodd, 1990).

El quart sistema, el de Maimieux, únicament tenia dotze símbols, alguns dels quals eren reflexos d'uns altres, i dotze normes, aplicables universalment i sense excepcions. Seguia un sistema de taules que es corresponia als tres tipus de paraules que creà: les paraules formades per tres símbols (*Indicule*) eren equivalents a preposicions, conjuncions o similars; les de quatre (*Petit Nomenclateur*), eren objectes corrents i, les de cinc (*Grand Nomenclateur*), conceptes intel·lectuals (Dodd, 1990 i Frängsmyr et al., 1990). El sistema estructural de les paraules indicava, per si mateixes, la seva localització a l'interior de les taules d'acord amb la columna (la columna rellevant, que n'hi havia dotze), la secció de la columna (la *tranche*, que n'hi havia sis per columna) i la línia (una de sis) (Dodd, 1990 i Frängsmyr et al., 1990).

Amb tot, l'objectiu de la "*Pasigraphie*" era expressar les característiques d'una gramàtica universal, d'acord amb un estudi comparatiu de les llengües indoeuropees (Jackson, 1990). El 1808 va publicar "*Carte Générale pasigraphique*", que malgrat tenir unes taules tan completes com les de la seva versió original i unes 8000 paraules, va augmentar la confusió, ja que resultava incompatible amb l'obra anterior (Frängsmyr et al., 1990).

El segle XIX va experimentar un canvi tant en els propòsits com en els mètodes de la invenció lingüística (Okrent, 2009) i l'aparició de noves llengües construïdes les quals, a diferència dels seus predecessors, van atreure una gran quantitat de persones, proposants i parlants i que es convertirien en importants referents per a la construcció de llengües artificials, tot i que també van aparèixer altres llengües que no van collir el mateix èxit (Libert, 2018).

El primer cronològicament és el solresol, un sistema de llengua artificial *a priori*, com la majoria de llengües desenvolupades anteriorment, creat per Jean François Sudre a partir de l'any 1917 (Porset, 1979) i presentat a l'Acadèmia de Belles Arts el 1927. La característica més notable d'aquest sistema és l'ús que en fa de les notes de l'escala major musical, les set notes que van des de "do", la més greu, a "si", la més aguda, que amb prou feines canvien d'una llengua a una altra, convertint-lo en un potencial sistema de llengua universal (Dodd, 1990).

El sistema de Sudre no només pot ser escrit ("*dore mifala dosiredo*" que significa "m'agradaria la llet") o parlat, sinó que també pot ser cantat, xiulat o tocat en un violí. Aquesta particularitat va despertar un cert interès pel solresol per part del públic general. Va rebre nombrosos elogis, va omplir grans sales de concert i despertà l'interès del Ministeri de Guerra francès (Dodd, 1990). Gràcies a aquesta llengua, inclús va conèixer al rei i a la reina d'Anglaterra; però gairebé ningú era capaç d'entendre-la (Okrent, 2009).

Dins del solresol, es combinaven paraules d'una a cinc síl·labes, és a dir, d'una a cinc notes (Dodd, 1990), les quals podien combinar-se i ajuntar-se per a generar més d'onze mil paraules (Large, 1984). Les "paraules" formades per una o dues notes eren paraules senzilles i usuals: "do" volia dir "no" i "si" volia dir "sí", "dore" volia dir "jo" i "redo" volia dir "meu". Totes les notes úniques i les combinacions de dues s'utilitzaven en el solresol. D'altra banda, de les paraules de tres notes se n'utilitzaven 336 de les 343 que podien formar-se, però també tenien significats bastant quotidians ("doredo" seria "temps" i "dorefa" seria "setmana") (Dodd, 1990).

Tanmateix, el solresol presentava defectes importants: era monòton, es necessitava memoritzar més d'11.000 arrels i les distincions entre paraules podien ser confuses (*com distingir d'oïda el famisi domido del fami sidomido, o redo doremi de re dodoremi?* (Porset, 1979, p. 185)), per això, el seu ús es va desestimar (Dodd, 1990).

El següent, el volapük, amb un origen molt similar a la Lingua Ignota de Von Bingen, va ser creada per un sacerdot alemany anomenat Johann Schleyer, qui va crear tota una llengua universal suposadament a partir d'una revelació, durant una nit en vela. Es creu que va idear la llengua partir de la idea d'un alfabet fonètic quan va conèixer el cas d'una carta alemanya que no s'havia pogut entregar un cop a Amèrica. Schleyer considerava el volapük com una "obra de pau" (Okrent, 2009, Dodd, 1990 i Porset, 1979).

El volapük va obtenir ràpidament un gran èxit a escala internacional. Es van crear més de dues-centes societats de volapük al món i vint-i-cinc publicacions en aquesta llengua (Okrent, 2009), però la seva davallada encara va ser més ràpida i en pocs anys, la major part dels interessats en el volapük s'havien passat a l'esperanto, llengua que aparegué vuit anys després. Les raons s'atribueixen al fet que era una llengua molt complexa des d'un punt de vista lingüístic, i malgrat els suggeriments dels seus parlants a Schleyer, aquest va mostrar-se intransigent a realitzar cap canvi en la llengua, per tant, l'esperanto els semblà una opció més senzilla. D'altra banda, les dièresis del volapük van "espantar" a molts parlants potencials provinents de l'anglès i el francès, malgrat la seva inspiració en arrels de l'anglès (Okrent, 2009 i Martín Camacho, 2019).

El volapük era una llengua aglutinant, amb una gran quantitat de morfemes que s'agrupaven al voltant de l'arrel en un ordre concret per afegir contingut. La seva morfologia únicament contenia prefixos i sufixos, a més de les arrels, els quals acabaven

en vocal i començaven en vocal, respectivament. Gramaticalment, el volapük era idèntic a una llengua natural excepte per la manca d'articles, que eren innecessaris. Malgrat la seva similitud amb les llengües naturals, la intenció de Schleyer de simplificar la llengua va resultar en va, ja que el seu sistema morfològic resultà massa complex (Martín Camacho, 2019).

Amb els anys, van anar sorgint altres versions del volapük, com el balta, de 1887, el veltparl, de 1896 o l'idiom neutral, una revisió radical de la llengua construïda de Shleyer, que va ser modificada pel seu creador, Waldemar Rosenberger en diverses ocasions. Malgrat les seves modificacions, aquestes mai es van apropar a l'èxit del seu predecessor (Libert, 2018).

La llengua artificial més rellevant del segle XIX (i, probablement, la més reconeguda i exitosa de la història) va ser l'esperanto, que aparegué el 1887, per part de Lazar Zamenhof, un oculista polonès jueu, que visqué en el que aquell moment era l'Imperi Rus, on la població jueva patia una greu discriminació (Lins, 2016). Originalment anomenada "lingvo internacia", el fet que Zamenhof utilitzés el pseudònim de "Doktoro Esperanto" (Doctor Esperançat) va donar lloc al nom pel qual és actualment coneguda aquesta llengua (Dodd, 1990).

L'objectiu de Zamenhof era crear una llengua senzilla d'aprendre, que facilités les comunicacions lingüístiques a escala internacional i entre persones de tots els rangs. Renegava de la seva propietat i afirmava que només era "l'iniciador" (Lins, 2016).

L'esperanto, en l'àmbit lingüístic, es basa en Les Setze Normes, que Zamenhof, en un inici, va establir com un marc per orientar el desenvolupament futur de la llengua, però que també ha servit per a preservar la integritat de l'esperanto al llarg del seu ús. Aquestes normes determinen quin és el seu article, la formació dels substantius amb el sufix "-o", els adjectius amb el sufix "-a", els nombres cardinals i els diferents temps verbals, juntament amb característiques gramaticals, com els negatius i la pronunciació, com la posició de l'accent en la penúltima síl·laba. (Janton, 1993).

L'esperanto, de la mateixa manera que el volapük, el seu predecessor, va tenir molt èxit al començament (Okrent, 2009). Tanmateix, a principis del segle XX, els reformistes van començar a modificar l'idioma, amb la qual cosa van sorgir diverses llengües derivades de l'esperanto, entre elles, l'ido, al qual van migrar alguns dels principals esperantistes. (Dodd, 1990 i Lins, 2016).

Però aquestes tres grans llengües no van ser les úniques que van ser creades durant el segle XIX, descomptant aquelles derivades de l'esperanto o el volapük:

La langue bleue, sorgida a finals del segle XIX, va ser creada per Lèon Bollack, qui tenia la intenció de crear una llengua universal que servís de segona llengua per a tota la humanitat i fos útil com a mitjà de comunicació per a qualsevol parlant (Martín Camacho, 2019). Similar al volapük, a causa de la seva morfologia aglutinant i morfemes únicament de tres classes, definides fonològicament, la langue bleue resultava molt més senzilla que la llengua de Schleyer. Tot i això, mai va arribar a ser res més que un projecte (Martín Camacho, 2019).

L'universalglot va ser una altra temptativa de la creació d'una llengua universal, creada per von Pirro, un alemany resident a París l'any 1868. Per a crear la seva llengua, va

barrejar elements de l'alemany, l'anglès i de les llengües romàniques, amb un resultat comprensible i comparable amb llengües posteriors. Malgrat els seus avantatges respecte a altres contemporànies, l'universalglot mai va tenir èxit (Dodd, 1990).

El spokil va ser un llenguatge creat el 1889, pel doctor Adolph Nicolas. Aquest llenguatge està format per dos tipus de paraules: aquelles prestades de llenguatges naturals existents amb lleugeres modificacions i aquelles encunyades al mateix sistema (Nature, 1904), així que es tracta d'un híbrid entre un sistema *a priori* i un sistema *a posteriori*. No elabora una classificació de la realitat, però estava compost per consonants i vocals cadascuna de les quals tenia un significat simbòlic associat (Smith, 2011). La lletra "n", per exemple, exercia de contradicció a la lletra "m" i viceversa ("Peme" és "guiar" i "Pene" és "venir"), mentre que l'absència es representava amb el prefix "-ta" (Nature, 1904). Igual que en l'esperanto, al spokil les terminacions indicaven diferents tipus de paraules, però, a diferència del primer, els articles existeixen en singular i en plural (Nature, 1904).

També al segle XIX és quan sorgeixen algunes de les llengües paneslaves més notables, motivades per la creença que les llengües eslaves eren totes dialectes d'un únic idioma i no pas llengües separades. Algunes d'aquestes són la Universalis Lingua Slavica, de Ján Herkel' (1826), el Bambas, de Václav Vyacheslav (1961) i l'Uzajemni Prapovis Slavjanski de Matija Majar (1965) (Merunka i Molhanec, 2015).

A començaments del segle XX sorgeixen nombroses reformes tant de l'esperanto com del volapük, com l'ido del primer, que, malgrat ser similar a l'esperanto, presentava algunes diferències, com en la formació del plural, en la forma de l'infinitiu i l'imperatiu (Dodd, 1990); i l'idiom neutral del segon, que al seu torn tenia dues variacions, l'idiom neutral reformed, de 1907 i l'idiom neutral modifiked, de 1909 (Libert, 2018).

Encara en el segle passat continuen sorgint intents de crear llengües universals, també anomenades llengües auxiliars (normalment, internacionals), entre les quals destaca el timeri, de Tiemer, de 1921, que substitueix expressions per sèries de nombres ("jo t'estimo" per "1-80-17"); el ro de Foster, que dividí tots els conceptes en vint-i-cinc classes, amb les seves subdivisions i on els conceptes semblants es representaven amb paraules semblants (Dodd, 1990); el novial, de Jespersen, de 1928 una llengua d'inspiració clarament occidental sense arbitrariedad ni artificialitat, creat amb la intenció de ser senzilla per a la majoria de parlants (Guérard, 1929 i Collinson, 1931); el Latino sine flexione, de 1903 (Vercillo, 2004) de Giuseppe Peano, llengua d'inspiració essencialment llatina, però eliminant tot el que representa morfologia, per tal de realitzar una llengua molt més simple, que principalment anomenaria "interlingua"; l'occidental, d'Edgar Wahl, creat el 1922, una llengua completa i amb relatiu èxit que acceptava bastants irregularitats per fer-la indistingible d'altres dialectes romànics i similar a les llengües romàniques (Dodd, 1990), entre d'altres.

La llengua auxiliar internacional més reconeguda del segle XX és la interlingua, que es diferencia del projecte creat per Giuseppe Peano a principis de segle. A partir de la creació de la International Auxiliary Language Association (per les seves sigles, IALA) el 1924, i tant el foment com el finançament de la Fundació Rockefeller i Alice V. Morris, l'any 1951 es creà, a raó de la publicació del diccionari interlingüe, editat per Alexander Gode i amb gramàtica de Gode i d'Hugh E. Blair, la interlingua (Esterhill, 2002). L'objectiu va ser la creació d'una llengua de les ciències (Olivera, 2015).

Poc després, la interlingua va començar a ser utilitzada en multitud de revistes científiques, inclús va haver-hi una revista en aquesta llengua, *Scientia International*, que va ser publicada el 1953 pel Servei de Ciència de la Divisió d'Interlingua. Malgrat que la IALA va ser desmantellada aquella mateixa dècada quan es va acabar el finançament, la llengua va continuar apareixent en els resums dels articles en multitud de revistes científiques (Esterhill, 2002).

La interlingua és una llengua *a posteriori* basada en els elements comuns de les llengües més emprades avui dia: l'anglès, el francès, l'espanyol i l'italià. Usa les vint-i-sis lletres de l'alfabet romà i té una pronunciació i unes normes de la majúscula similar a les del castellà (només a l'inici de frase i els noms propis). No hi ha gènere gramatical, però les paraules que acaben en “-o” poden referir-se al femení canviant “-o” per “-a”. El plural de les paraules es forma afegint “-s” o “-es”, si acaba en consonant (Kalayar, 2005).

Així i tot, al segle XX, a més de totes les temptatives més o menys exitoses de crear una llengua auxiliar internacional (o adaptar-ne una altra), van sorgir dues noves tendències en la construcció de llengües artificials. Juntament amb l'aparició de les llengües clíniques³, utilitzades per afavorir la comunicació en persones amb certes condicions mèdiques, van aparèixer les llengües construïdes enginyades i les artístiques (Olivera, 2015).

Les llengües enginyades⁴, que segueixen de prop l'estela de les llengües filosòfiques del segle XVII, serveixen per a *demostrar cierta hipótesis neurológica o lingüística* (Olivera, 2015 p. 57). A continuació es mostraran les llengües construïdes enginyades del segle XX més representatives. Cal remarcar que no són les úniques, i que n'hi ha va haver-hi d'altres al segle XX, però tractar-les totes seria impossible.

El lojban, inicialment conegut com a “loglan” va ser creat el 1955 pel sociòleg James Cooke Brown, amb l'objectiu de provar les implicacions sociopsicològiques que tenia la hipòtesi Sapir-Whorf⁵, on un llenguatge sense cultura evitaria aquest condicionament. Per tant, el lojban s'havia de parlar seguint un seguit de normes d'acord amb la lògica i a les matemàtiques molt rígides i explícites i amb paraules molt concretes per a definir determinats conceptes per a evitar ambigüitats de qualsevol classe (Okrent, 2009).

En el lojban, l'estructura base de la seva gramàtica és la predicació (o “bridi”), que indica que existeix una determinada relació entre elements. La part central d'aquesta predicació (la relació) s'anomena “selbri” i aquests elements relacionats són “sumti”. Cada tipus de “selbri” té un nombre i un tipus determinat d'arguments, que s'anomenen “lloc estructura”. Al lojban s'utilitzen els fonemes per parlar, de manera que les paraules són pronunciades tal com s'escriuen (Cowan, 1997).

Similar al lojban en objectius i hipòtesi, trobem el láadan, llengua artificial creada per Suzette Haden Elgin qui publicà el seu llibre el 1984. El láadan va ser creat sota la

³ Com s'ha indicat al punt anterior, les llengües mèdiques o clíniques no són considerades llengües construïdes (Peterson, 2015).

⁴ La definició de llengües enginyades es veurà amb més claredat en un pròxim capítol.

⁵ La hipòtesi Sapir-Whorf, dins la doctrina del relativisme lingüístic radical, defensa que el llenguatge d'una persona modificarà del tot la seva percepció del món. A més, cada llengua posseeix la seva pròpia “metafísica”, per la qual cosa únicament podrà ser estudiada des dels seus propis termes (Duranti, 2000).

premissa de la hipòtesi feminista de la seva autora de *that existing human languages are inadequate to express the perceptions of women* (Okrent, 2009, p. 208).

El láadan, establerta a si mateixa com “una llengua de dones”, vol transmetre la perspectiva femenina de manera que les experiències puguin ser transmeses de forma lingüística, com ara, l'experiència de la menstruació, de l'embaràs o de la menopausa expressada de diverses maneres segons cada vivència. Però no es limita a particularitats del cos femení, sinó a situacions que són, principalment, experiències femenines (“rathóo”, “noinvitat”, persona que visita sabent que causa dificultats) (Okrent, 2009).

El láadan té dos tipus de paraules: les paraules de contingut i les paraules de funció. Les paraules de contingut serien, per exemple, substantius, adjectius o verbs i les paraules de funció, preposicions i conjuncions. Aquest idioma no té articles de cap mena, però sí que té un tipus concret de paraules de funció anomenades “acte del discurs”, les quals indiquen la intenció de la frase i sempre seran col·locades en primer lloc, i un altre tipus de paraules de funció anomenades evidencials, que expressen perquè l'interlocutor se sent justificat a afirmar que el que diu és cert, i sempre es col·locarà al final de la paraula (Láadan Language, 2015).

A causa de l'avenç de la tecnologia computacional i la realització d'ordinadors cada cop més complexos, es va dur a terme el desenvolupament de llenguatges formals de computació. Aquests, amb base en l'anglès, generalment, tendeixen a ser més fàcils d'entendre per al programador que per al processador (Olivera, 2015).

L'altra tendència sorgida en aquesta època són les llengües artístiques⁶, llengües construïdes amb un propòsit merament artístic. El láadan, abans esmentat, tenia part d'intencionalitat artística, ja que va constar en una novel·la de ciència-ficció, *Native Tongue* (1984), escrita per la seva autora. Tanmateix, la seva intencionalitat principal era la comprovació d'una hipòtesi lògica.

L'exemple (més exactament, exemples, en plural) més conegut de llengües construïdes artístiques són totes les creades per John R. R. Tolkien⁷, el conegut escriptor de llibres com la trilogia de *El Senyor dels Anells* (1954-55), *el Hòbbit* (1937) i *el Silmaril·lion* (1977), entre d'altres. Filòleg, i coneixedor d'una gran quantitat d'idiomes, va inventar nombroses llengües per donar més profunditat a l'univers on basà les seves novel·les (Kosenok, 2013).

Va atorgar a cada espècie (orcs, elfs, nans... entre d'altres) i subespècie una llengua amb una denominació geogràfica establerta i un profund coneixement per al desenvolupament d'aquestes, la qual cosa els va dotar de versemblança i va establir la base per a la creació de llengües construïdes futures, més sofisticades i realistes (Sanders, 2016).

Una altra llengua artificial artística molt coneguda internacionalment és el klingon, creada per Mark Okrand. Aquesta llengua va ser creada al voltant de 1987, quan va aparèixer per primer cop a les pantalles a la sèrie de televisió “*Star Trek: The Next*

⁶ La definició de les llengües construïdes artístiques es veurà més extensament en un pròxim capítol.

⁷ El gruix lingüístic de l'obra d'aquest autor, i més concretament, el quenya, serà estudiat en la segona part d'aquest treball.

Generation”, amb l’objectiu de dotar de major complexitat la cultura dels *klingon*, una espècie alienígena de la popular saga *Star Trek*. Per tal de crear una cultura més creïble, no se’ls va donar únicament un llenguatge, sinó també ritus religiosos i mites de la creació (Okrent, 2009).

El klingon és una llengua fonètica i difícil de pronunciar, on cada lletra representa un so determinat. Mentre que les vocals són senzilles (similars a l’anglès), les consonants tenen un so més complex, com la “d”⁸, que la llengua toca el paladar, diferent de la nostra “d” on aquesta toca les dents, o la “s”⁹, que és pronunciada de manera similar a una “sh”, però amb la punta de la llengua tocant el paladar. La llengua klingon es va dissenyar perquè sonés el més alienígena possible, però amb un cert sentit lingüístic, perquè els actors poguessin pronunciar-lo (Okrent, 2009).

El klingon té tres tipus de substantius: simples, complexos i compostos i aquests, donat que es tracta d’una llengua del tipus aglutinant, sovint, aniran acompanyats d’un o més sufixos els quals tenen un ordre concret al darrere del nom: els primers seran els augmentatius o diminutius, el nombre (hi ha plurals pels diferents tipus de noms, si són éssers amb capacitat de llenguatge, si són parts del cos o tota la resta), la qualificació (com se sent el parlant respecte a l’objecte) els possessius i marcadors sintàctics (expressen la funció del nom a la frase) (Okrand, 1992).

Al segle XX, juntament amb la rellevància de les llengües de Tolkien i el klingon de *Star Trek*, les llengües construïdes artístiques van proliferar, sorgint-ne una immensa quantitat a raó de sèries de televisió, pel·lícules i la literatura. La “neollengua” del llibre “1984” (on les paraules es redueixen al màxim, creant formes bastarditzades de les paraules per a limitar la capacitat de pensament de les persones (Orwell, 1948) o el nadsat de la novel·la “La taronja mecànica” (un argot que parlen els adolescents, basat enormement en el rus (Burgess, 1962)) també són altres llengües artificials artístiques vastament conegudes.

És també en aquest segle quan sorgeix la primera llengua artificial artística amb un propòsit merament musical: el kobaïà, creat per Christian Vander, líder del grup francès Magma, el 1969. Serví per a donar una lletra, una lírica, a la seva saga d’obres musicals “*Theusz Hamtaahk*” (Temps d’odi), una obra d’inspiració en la ciència-ficció sobre una utopia (Stec, 2016).

L’aparició dels videojocs en el segle passat va suposar una nova dimensió per a les llengües construïdes artístiques, que dotarien de més profunditat la història, ara interactiva, narrada als consumidors i al món. Alguns exemples són el Gargish (1990), creat per Herman Miller, del joc *Ultima VI*, rúnic, amb un ordre de paraules flexible, on algunes parts s’expressen mitjançant l’entonació i els gestos; el D’ni, de la sèrie *Myst*, creat el 1993 per l’empresa Cyan Worlds, una llengua intricada, completament fonètica, del tipus SOV¹⁰ amb una gran escassetat de signes de puntuació i un alfabet propi

⁸ Aquest fonema s’anomena “oclusiva retroflexa sonora” i es representa amb el símbol [d]. No existeix ni en el català, ni en el castellà.

⁹ Aquest fonema s’anomena “fricativa retroflexa sorda” i es representa amb el símbol [ʂ]. No existeix ni en el català, ni en el castellà.

¹⁰ Subjecte □ Complement directe (Objecte) □ Verb

similar a una cal·ligrafia; i el Simlish, de la saga de jocs “Els Sims”, de l’any 1996, gairebé formada només per un vocabulari i amb base en la improvisació (Portnow, 2011).

L’aparició i popularització d’Internet al segle XX va suposar una explosió i un canvi radical pel que fa a l’abast de la informació i la connexió. Internet va permetre que persones que no eren ni escriptors, ni científics, ni artistes, amb coneixements nuls o limitats de lingüística creessin les seves llengües artificials i poguessin compartir-les amb el món allotjant-les als seus llocs web. El cas més popular de finals del segle XX d’una web dedicada gairebé per complet a la llengua construïda artística és el verdurià, la llengua més completa de Mark Rosenfelder. Malgrat ser publicat el 1995, Rosenfelder portava treballant en aquesta llengua des del seu primer any a la universitat, a començaments dels vuitanta (Rosenfelder, s.d.). Es tracta d’una llengua SVO¹¹, amb un únic article, definit, “so”, malgrat ser una llengua on tots els noms estan classificats en dos gèneres, segons el qual varien la seva terminació. Té quatre casos gramaticals, com l’alemany. Els verbs es conjuguen amb relació al nombre i a la persona i, per a crear una negació, s’afegeix “řo” davant del verb, com en francès (Rosenfelder, s.d.).

I arribem, per últim, al segle XXI, del qual en portem vint-i-dos anys actualment, però la tendència respecte a la creació de llengües construïdes no difereix massa de l’observada al segle XX.

Les llengües auxiliars creades en aquest segle no han arribat mai a la popularitat que poguéu tenir l’esperanto, el volapük o la interlingua dels segles XIX i XX. Segueixen la tradició iniciada al segle XVI de la creació de llengües construïdes paneslaves. L’slovio, creat el 1999¹² per Mark Hučko i desenvolupat al llarg del segle XXI, és una llengua auxiliar que aspira a ser universal no només pels eslaus, sinó per a tot el món. Escrit principalment en llatí i no en ciríl·lic, estableix regles clares i estrictes pel que fa a la pronunciació i és una llengua creada per ser fàcil d’aprendre, com l’esperanto. L’slovianski va ser creat l’any 2006 per Jan Van Steenberg, amb la finalitat de facilitar l’accés a les llengües eslaves. Té trenta-tres grafemes, els quals són més suggerits que obligatoris, ja que permet utilitzar els signes de la llengua materna del parlant. Actualment, l’slovianski s’anomena interslavic (Meyer, 2016). El neoslavònic o novoslovienski va ser creat per Vojtěch Merunka el 2014, amb els objectius de ser una llengua que comparteixi els principis gramaticals i vocabulari amb les llengües eslaves, ser una llengua fàcil d’aprendre i ser una plataforma de comunicació pels eslaus. Està formada per llengües eslaves de l’est i de l’oest; i pel que fa a la seva fonètica, ha perdut les vocals nasals i intercanvia les vocals reduïdes (Ѣ i Ъ russes) per la e i la o, usa les semivocals “l” i “r” com en el serbi o el croat (Merunka i Molhanec, 2015).

Al segle XXI no s’atura la creació de llengües enginyades i en sorgeixen de noves. El Toki Pona, una de les més conegudes, és una llengua construïda minimalista, creada per Sonja Elen Kisa el 2001. Es basa en els mateixos conceptes i elements simples i universals dels pidgins amb l’objectiu d’agrupar la quantitat més gran de significat amb la mínima complexitat. Té la seva base en la filosofia taoista. Consta únicament de 120 paraules, amb significats bastant diversos, amb cinc vocals (“a”, “e”, “i”, “o” i “u”) i nou consonants (“j”, “k”, “l”, “m”, “n”, “p”, “s”, “t” i “w”) amb les quals no es poden formar ni

¹¹ Subjecte □ Verb □ Complement directe (Objecte).

¹² Malgrat a ver estat creat l’últim any del segle XX, Meyer (2016) el considera un dels grans projectes de llengües construïdes pan-eslàviques del segle XXI.

diftongs ni grups consonàntics. Té una pronunciació fonètica, però es permeten els al·lòfons, per ajustar-se a l'idioma del parlant. Les majúscules, però, només s'utilitzen en el cas dels noms propis, no als inicis de frase (Blahuš, 2011).

També hi trobem el kēlen, una llengua creada per Sylvia Sotomayor, una llicenciada en lingüística, que va decidir experimentar amb les llengües per provar diverses teories i així, va crear el kēlen. La seva a principal característica és que no té verbs. Sotomayor va intentar crear una llengua que pogués funcionar sense verbs de cap mena, ja que la presència dels verbs és considerada com una universal a totes les llengües. Els substantius, d'altra banda, estan formats per una arrel, un prefix i un sufix, i estan dividits entre "noms animats", "noms inanimats" i "noms posseïts", mentre que les frases tenen sis tipus: enunciatiu, exhortatiu, imperatiu i prohibitiu (Rogers, 2011). Aquesta llengua té un alfabet comú i un cerimonial, que imita un teixit quadrat format per filaments, on cada corba o fil imita una lletra (Peterson, 2015).

Una altra llengua enginyada de l'últim segle és l'ithkuil, creada per John Quijada el 2004, amb l'objectiu de desenvolupar una llengua totalment lògica i detallada en l'expressió de la cognició, però reduint al mínim les imperfeccions de les llengües naturals (Rogers, 2011). L'ithkuil emprà arrels i bases per a comprimir més significat en menor espai, menys síl·labes i aprofita cada posició possible per a crear la quantitat més gran de sons únics. D'aquesta manera, l'ithkuil utilitza una única lletra per a definir un concepte concret i doblar una lletra, per exemple, significaria permanència en el temps, la qual cosa genera en l'ithkuil un total de vuitanta-un casos gramaticals. A causa d'aquesta compressió excessiva, la gent va dir a Quijada que el seu idioma era molt difícil de pronunciar. Així que va redissenyar-la i va crear l'Ilaksh, amb una pronunciació més fàcil (Rogers, 2011).

L'explosió viscuda al segle XXI dels mitjans narratius del segle passat no ha disminuït, i les llengües construïdes artístiques s'han fet un lloc en la cultura popular. Des de les sèries de televisió a la literatura de gèneres fantàstics o de ciència-ficció, el segle XXI ha aportat una gran quantitat de llengües construïdes amb propòsits artístics i, a conseqüència, ha despertat també l'interès de més persones.

Per exemple, de la mà de David Peterson, a la popular sèrie de televisió *Joc de Trons* han aparegut les llengües dothraki i l'alt valyri, basades en el món imaginari creat per George R. R. Martin (Peterson, 2015). El dothraki, per exemple, és una llengua basada en el rus, el turc, l'estonià, l'inuktitut i el suahili, formada per quatre vocals i amb una estructura de subjecte, verb i complement directe (SVO) (Rogers, 2011). Malgrat haver baixat la seva popularitat en la literatura, la seva freqüència d'aparició en el cine i en les televisions ha crescut, inclús en el camp de la música, per exemple, en el loxian, creat el 2005 per Roma Ryan, del grup Enya, per cantar en el disc *Amarantine* (Gandara Fernández, 2021).

Amb el creixent interès pels videojocs en l'últim segle, els desenvolupadors i creadors han generat una percepció dicotòmica de les llengües construïdes envers els jocs, els quals es converteixen en mecàniques del joc i en un element essencial per a la narrativa. En paraules de Purnomo et al. (2017):

Treating conlangs as game mechanics indicates the emergence of configurative responses from the players while treating conlangs as game narrative means hinting the

players on the game story. Conlangs, in ludological and narratological perspectives, adjure the players to traverse them based on the playing procedures and medium of the games in order to complete the games as expected (2017, p. 46).

No és d'estranyar, doncs, que nombrosos videojocs del present segle hagin seguit el camí dictat per jocs del passat i hagin desenvolupat llengües construïdes. Alguns dels exemples més notables són el dovazul, del joc The Elder Scrolls V: Skyrim o l'alfabet Yevon, dels jocs Final Fantasy X i X-2, amb una clara inspiració en l'alfabet llatí però amb un estil completament diferent de qualsevol alfabet existent; o l'hymnos, de la saga Ar Tonelico, que condueix completament la trama del joc (Purnomo et al., 2017).

Havent arribat al final, el camí recorregut per la construcció de llengües artificials ha estat llarg, a vegades, tortuós i encara avui dia poc reconegut, però generant un creixent interès en les persones. L'aplicació Duolingo (2022) ofereix la possibilitat d'aprendre klingon, esperanto i alt valyri, i per Internet és possible trobar cursos per aprendre gairebé la majoria de les llengües aquí citades.

Internet també exerceix d'espai de socialització per a les *conlangs*, un espai en el qual es pot explorar el potencial d'aquestes noves creacions i exercir d'element interactiu, com les *wikis*. És un espai privilegiat, però també fràgil, de webs que desapareixen i lligams dèbils (Ciampa Miranda, 2010). En els últims anys, però, això està canviant.

Aquest camp està començant a obrir-se a un públic més gran gràcies a les noves tecnologies i als mitjans de comunicació. Portals d'Internet, com Reddit, i agrupacions de fans lluiten per aconseguir que aquestes llengües prosperin en un entorn com Internet. D'aquí a uns anys, és molt possible que les llengües construïdes siguin conegudes pel públic general, es reconegui el seu paper en la història i en la cultura popular i se'ls donin funcions i usos a més de les que, en l'apartat següent, siguin citats.

2.3.- Classificació de Couturat i Leau (1903) de les llengües construïdes:

Després del recorregut per la història de les llengües construïdes des dels seus inicis al segle XII amb la Lingua Ignota, suposadament atorgada pels àngels a una monja alemanya, fins a les seves formes més recents en les sèries de televisió, les pel·lícules o els videojocs, hem pogut veure com un gran nombre de llengües han estat creades d'acord amb la intenció del seu creador i, per tant, condicionarà el seu mètode de creació.

Couturat i Leau, al seu llibre *Histoire de la langue universelle* (1903) elaboren una classificació en tres tipus de les llengües construïdes: les llengües *a priori*, les llengües *mixtes* i, per últim, les llengües *a posteriori*. Els autors afirmen que aquesta distinció en tres "famílies" lingüístiques resulta veritablement natural, ja que els projectes de cadascuna presenten característiques comunes entre si, però que les distingeixen de les que hi ha a les altres famílies. L'ordre cronològic de l'aparició de les llengües estaria, al seu torn, relacionat amb la família lingüística a la qual pertanyen en la classificació de Couturat i Leau.

El primer tipus, les llengües artificials *a priori* són llengües on la majoria o totes les seves característiques, com la gramàtica o el vocabulari, no estan basades en llengües existents (Peterson, 2015). Segons la definició de Couturat i Leau (1903), serien

llengües que, per raons diverses, no tenen cap compte de les llengües naturals, perquè són llengües completament originals, construïdes des de la primera peça.

Les llengües *a priori*, per a establir una classificació interna, solen diferenciar-se en dos grans grups: el primer, el grup de les pasigrafies, que són els sistemes més bàsics i rudimentaris d'una llengua universal, conformades per signes escrits (és a dir, signes òptics) amb l'objectiu d'expressar i transmetre el pensament humà (Couturat i Leau, 1903 i Calero Vaquera, 1999).

Dins d'aquest subgrup, les pasigrafies es poden dividir seguint tres criteris: el primer, segons l'ordre que assignen a cada idea expressada en el seu sistema, amb la qual cosa poden ser filosòfiques¹³ (si l'ordre que estableixen segueix uns determinats criteris lògics) o purament empíriques i pràctiques; el segon, segons els símbols que utilitzen per al seu llenguatge, que diferència entre els símbols ja existents, com els nombres àrabs o els ideogrames xinesos i símbols creats des de zero, amb un disseny deliberadament lògic; i el tercer, d'acord amb el referent dels seus signes, ja que aquestes seran "vocals" si el referent és un so o "reals", "ideogràfiques" o "morfèmiques" quan aquest símbol fa referència a una unitat de primera articulació (Calero Vaquera, 1999).

L'altre grup s'anomena pasifrasies, les quals són les llengües construïdes *a priori* que poden ser expressades de dues maneres, per via gràfica, com les pasigrafies, però també per via oral, és a dir, que poden ser comunicades verbalment, ja que no només persegueixen la intenció de crear una llengua que els permetés ordenar el pensament de manera lògica, sinó que també podia ser expressat mitjançant la parla. Les pasigrafies esdevindrien pasifrasies quan les lletres referenciessin els símbols i es formessin combinacions pronunciables de lletres mitjançant un ús alternatiu de vocals i consonants (Couturat i Leau, 1903 i Calero Vaquera, 1999).

Les llengües construïdes *a priori* (independentment que fossin pasigrafies o pasifrasies) es creia que la seva funció era la de llengües amb pretensions filosòfiques, que mitjançant el seu ús es pretenia fer avançar el coneixement. Intentaven construir codis analítics amb una base completament científica, per expressar amb major fidelitat la realitat i solucionar els problemes de redundància, irregularitats i anomalies que presenten les llengües naturals i substituir-les com a llengües per a la transmissió del coneixement científic. Tanmateix, actualment se sap que les llengües *a priori* tenen i han tingut altres funcions, des de llengües amb l'objectiu de facilitar la comunicació internacional sense necessitat d'una llengua franca, llengües secretes o llengües amb una finalitat merament artística.

Aquestes llengües comprendrien tots els projectes antics i les llengües filosòfiques que van sorgir a partir del segle XVII, però també llengües més antigues com el balaibalan del segle XIV, la lingua ignota de von Bingen i més modernes, com el ro de Foster, el solresol de Sudre, el láadan d'Elgin, el dothraki de Peterson o el quenya de Tolkien, entre d'altres.

A continuació, d'acord amb l'ordre que estableixen Couturat i Leau, serien les llengües *mixtes*. Al mig de dos grups completament oposats per les seves característiques, els

¹³ La llengua ideada per Leibniz i la *Pasigraphie* de Maimieux, esmentades en l'apartat anterior, serien exemples de pasigrafies filosòfiques.

projectes de llengües construïdes *mixtes* presentarien una barreja de les característiques específiques de les dues famílies de llengües (Couturat i Leau, 1903). Les llengües mixtes prendrien les radicals lèxiques de les paraules de les llengües naturals (característica pròpia de les llengües *a posteriori*) però es diferenciarien que desnaturalitzen i distorsionen aquests elements en sotmetre'ls a certes regles sistemàtiques per no afavorir a cap llengua (considerades d'aquesta manera llengües "extranacionals" abans que llengües "internacionals"). D'altra banda, les llengües construïdes *mixtes* utilitzen el mètode combinatori per a formar paraules derivades o compostes (característica, en aquesta ocasió, de les llengües *a priori*), però sense basar el seu vocabulari en una classificació lògica de les idees (Couturat i Leau, 1903 i Calero Vaquera, 1999). Couturat i Leau (1903), tanmateix, afirmen que el que més caracteritza a aquests projectes "bastards" és l'arbitrarietat: arbitrarietat en l'elecció de les arrels, en la formació de les paraules, en les normes gramaticals i en les eleccions de les flexions i els afixos de les derivacions.

Els sistemes *mixtos*, segons els autors, estarien formats principalment pel volapük de Schleyer i tots els seus derivats que van sortir a continuació (per exemple, el nal bino de Verheggen, el bopal de de Max, el dil de Fieweger...), encara que el filòleg Jacob Grimm elaborà públicament, molts anys enrere, més que un projecte, un mètode per a l'elaboració d'una llengua universal del tipus *mixt* (Couturat i Leau, 1903).

Per acabar, trobaríem les llengües construïdes *a posteriori*. Les *conlangs* a posteriori són aquelles les característiques de les quals (gramàtica, vocabulari...) són extreïdes de llengües ja existents (Peterson, 2015). D'acord amb Couturat i Leau (1903), són llengües que prenen les llengües naturals com a model, particularment les llengües europees (amb predominança de les arrels angleses i, de manera més reduïda, les alemanyes (Calero Vaquera, 1999)), i s'esforcen per imitar-les i prendre tots els elements que les conformen. Són llengües fetes de peces d'altres llengües, tant vives, com mortes.

Les llengües *a posteriori* es poden separar segons dos criteris diferents. El primer, segons si es tracta de sistemes formats per un compendi de diversos elements, com poden ser la gramàtica o el vocabulari, que provenen de diferents llengües, vives o mortes i, normalment, les més parlades, en les quals extreuen els elements lèxics comuns per donar-li una aparença més internacional; o bé es tracta d'una única llengua natural, la qual passa per un procés de simplificació, de racionalització al voltant del seu lèxic, la seva gramàtica i en la seva pronunciació, si escau, per facilitar el seu aprenentatge i, per tant, la seva difusió (Calero Vaquera, 1999).

El segon criteri es basa en l'aplicació de les llengües emprades respecte a la llengua artificial i separa les llengües construïdes esquemàtiques (o autònomes) de les llengües construïdes naturalistes. Les llengües construïdes esquemàtiques es caracteritzen per la combinació de les arrels de les llengües naturals utilitzades i normalment inventen afixos per a la formació de les paraules que s'articulen d'acord amb un sistema modular, que segueix el model de les llengües aglutinants naturals. Es caracteritzen també per la seva poca ambigüïtat i a una reducció severa de les irregularitats. Els beneficis de crear un projecte de llengua d'acord amb aquest concepte és un fàcil aprenentatge i una aplicació ràpida de la llengua practicada. En canvi, les llengües artificials naturalistes es construeixen amb base a un conjunt de llengües (que solen ser llengües romàniques) que han estat barrejades entre si seguint uns determinats criteris, però disminuint la reducció estructural que es presenta en les llengües del tipus esquemàtic, de manera

que la llengua “producte” continua mantenint una forta similitud general amb les llengües “mares”. D'aquesta manera, és possible entendre immediatament i passivament la llengua construïda, sense que s'hagi de fer cap esforç amb relació al seu aprenentatge, sempre que es conegui una o diverses llengües “mare” (Meyer, 2016).

Les llengües construïdes *a posteriori* van sorgir, en origen, en resposta a les comunicacions creixents entre persones i països del segle XIX i al creixent volum de llengües parlades per totes aquestes persones, com mètodes d'intercomunicació mundial, que no pretenia substituir les llengües naturals, però sí facilitar la comunicació entre les persones que no comparteixen una llengua materna (Calero Vaquera, 1999). Malgrat que, d'igual manera que en les llengües *a priori*, els seus usos hagin variat en el temps, els registres mostren que una gran majoria de les llengües construïdes *a posteriori* que existeixen segueixen la tendència d'haver estat construïdes per a exercir d'element facilitador de comunicacions entre pobles. No necessàriament són llengües auxiliars internacionals, com l'esperanto o la interlingua, sinó que també poden ser llengües auxiliars zonals, com els intents al llarg de la història de crear un idioma paneslau.

Les llengües *a posteriori* són, en la seva majoria, modernes, ja que la major part de les mateixes són posteriors al volapük de Schleyer. Hi ha nombrosos exemples de llengües *a posteriori* que, malgrat ser majoritàriament auxiliars internacionals, presenten diverses funcions, per exemple, el minimalista i enginyat toki pona de Lang, que prové de l'anglès, el tok pisin (un pidgin de Nova Guinea), finlandès, georgià, holandès, francès acadià, esperanto, croata, xinès mandarí i xinès cantonès (Blahuš, 2011), o l'artístic trigedasleng, la llengua que David Peterson va crear per a la sèrie de televisió Els 100, una llengua construïda “criolla” basada immensament en l'anglès d'un futur apocalíptic (Samardžija, 2020).

Però hi ha qui no està d'acord amb la classificació en tres tipus que realitzen Couturat i Leau (1903). Calero Vaquera (1999), defensa que les llengües *mixtes*, així com les llengües *a posteriori*, no haurien de pertànyer a grups diferents, sinó que són la mateixa família *a posteriori*, separada innecessàriament. Afirmar que en qualsevol llengua construïda sempre hi ha part d'“apriorisme”, intenció de racionalitzar la llengua, i l'única diferència que aprecia l'autora en la distinció de Couturat i Leau és el grau d'aquesta racionalització, una mera gradació, on l'element *a priori* és més acusat en les llengües que els autors francesos etiqueten com a “*mixtes*”. D'altra banda, Calero Vaquera (1999) considera l'arbitrarietat, element més característic de les llengües “*mixtes*” com un element comú a totes les llengües construïdes.

Tampoc hi estan d'acord Purnomo et al., (2017), que consideren que la distinció *a priori* i *a posteriori* falla quan s'aplica en l'entorn dels videojocs, més concretament, en determinades situacions com: elaborar el concepte de “llengües existents”, indicar el paper que té el medi textual en els jocs dins del sistema lingüístic de les *conlangs*, relacionar els trets lingüístics de les llengües artificials amb els trets narratius i mecàniques dels jocs, explicar la relació entre les llengües construïdes del joc i el nivell d'immersió que experimenten els jugadors i mostrar els diferents graus d'interactivitat d'aquestes llengües. Els autors de l'article afirmen que aquests errors es deuen a la natura mimètica de la classificació, que únicament compara les llengües construïdes amb llengües del món real. Comptant que es tracta d'una distinció elaborada el 1903,

és comprensible que en la situació relativament recent que suposen els videojocs, la taxonomia de Couturat i Leau pot resultar inexacta en el dit context.

En resum, la distinció *a priori*, *mixte*, i *a posteriori* és una distinció que, si bé serveix per a distingir un gran nombre de llengües entre si depenent del seu mètode de creació, la seva, relativament, llunyana data de creació ha provocat que, amb el temps, sorgeixin funcions incompatibles amb la taxonomia o noves perspectives referents a la classificació, que sovint porten a desenvolupar altres mètodes de classificació, com una altra que suggereix Peterson, de caràcter funcional, sorgida en els últims anys (2015).

2.4.- Classificació funcional de les *conlangs*:

En l'apartat anterior s'ha anotat breument les diferents classes segons la base de la seva construcció que poden tenir les llengües construïdes. Segons una classificació més recent, segons la seva funció, Peterson (2015) parla de tres tipus principals de llengües construïdes: les llengües construïdes auxiliars, també conegudes com a auxlangs; les llengües construïdes enginyades o lògiques, també anomenades engelangos i, per últim, les llengües construïdes artístiques, o també denominades com artlangs.

Les llengües construïdes auxiliars internacionals (IAL per les seves sigles en anglès) o auxlangs són llengües construïdes amb l'objectiu de permetre o facilitar la comunicació internacional o en un subgrup concret de la població (Peterson, 2015). Al llarg de la història, nombroses llengües naturals han complert i satisfet aquesta necessitat, com el grec durant les invasions d'Alexandre el Gran, el llatí al llarg de tota l'Europa, Àsia i Àfrica mediterrànies durant la presència de l'Imperi Romà i durant tota l'edat mitjana i part de la moderna, a causa de l'impuls de l'Església catòlica d'utilitzar la llengua llatina per a la investigació, l'ensenyament i la religió, el francès al voltant del segle XVIII al voltant d'Europa i actualment, l'anglès com a llengua predominant a Internet (Smith, 2011). Tanmateix, això no ha disminuït l'interès en la creació d'una llengua que serveixi per a comunicar-se internacionalment, sense necessitat d'aprendre llengües estrangeres o recórrer a una llengua franca. Aquestes llengües pretenen ser principalment llengües secundàries, i en cap cas substituir l'idioma mare (Libert, 2018).

Com ja s'ha explicat, el segle XVII i XVIII van aparèixer nombrosos intents de llengües que poguessin substituir al llatí com a llengua del coneixement. Això no obstant, les llengües de, per exemple, Wilkins, Dalgarno o Leibniz, per les seves característiques de crear una llengua amb classificacions i que poguessin expressar la realitat sense ambigüitats, caurien en les llengües enginyades, les quals es tractaran més endavant. Per tant, la que es considerarà com la primera llengua construïda auxiliar serà el ruski jezik, una llengua derivada de l'antic eslau litúrgic, creada el 1666, que facilitava la comunicació entre aquests dos pobles (Meyer, 2016 i Kolar i Tkalec, 2020).

Els auxlangs es poden dividir en dos grups: el primer, llengües auxiliars internacionals, llengües creades amb l'objectiu de permetre la comunicació internacional entre les persones. Les llengües auxiliars internacionals solen ser les més comunes i les més populars, com el volapük, l'esperanto o la interlingua.

D'altra banda, trobem les llengües auxiliars zonals, que limiten el seu abast a un subgrup de persones, és a dir, per facilitar la comunicació dins d'un grup específic de persones. Els casos més coneguts de llengües auxiliars zonals són tots els intents que hi ha hagut per a crear una llengua paneslava, intents que sorgeixen a partir de la creació del ruski

jezik. Però, de vegades, aquestes llengües zonals no s'han creat únicament per a unir zones lingüístiques o territoris geogràfics, sinó que s'han creat per unir a un col·lectiu concret. Per exemple, el silarg és una llengua creada perquè pugui ser utilitzada per persones del col·lectiu LGBT+ (Libert, 2018).

Un altre subgrup dins de les llengües auxiliars són les *fauxlangs*. Són una espècie de combinació entre una llengua auxiliar i una llengua artística: es tracta d'una llengua construïda auxiliar relacionada amb un treball de ficció, normalment, d'un país fictici o exerceix de llengua auxiliar en un context fictici, com pot ser una novel·la o una pel·lícula (Libert, 2018). Són, per tant, una llengua artificial auxiliar en un món imaginari (Bracchi, 2019).

La primera llengua auxiliar internacional es consideraria el ja esmentat ruski jezik, del segle XVII, llengua basada en una antiga llengua litúrgica utilitzada als països eslaus. Tots els intents posteriors de la creació de llengües paneslaves (per exemple, el slovio, el slovianski o el neoeslavònic) entren a l'interior d'aquesta classificació, ja que basen el seu objectiu principal en facilitar la comunicació entre grups de població. És per això que les llengües construïdes auxiliars (internacionals o zonals) són *a posteriori*.

També serien llengües auxiliars internacionals totes aquelles sorgides al segle XIX amb la finalitat de crear una llengua que permetés una comunicació entre tots els pobles. En un context on els avenços tecnològics de l'època permetien, no només als estudiosos, però també a la gent de peu viatjar, les barreres lingüístiques eren encara més notables i la necessitat d'un llenguatge universal es va fer palesa (Okrent, 2009), mentre que al segle XX, durant i després de les dues guerres mundials, la International Auxiliary Language Association van intentar arribar a un consens i establir una conciliació pel que fa a les auxlangs, el que es traduí amb la creació de la interlingua (Esterhill, 2002), però també entrarien les llengües creades al segle XX posteriors a l'aparició de la interlingua i les del segle XXI.

A continuació, es troben les llengües enginyades, també conegudes com a engelang. Els engelang són un tipus de llengua artificial que han estat creats per obtenir un determinat efecte lingüístic (Peterson, 2015). Són, per tant, llengües construïdes a raó del desig d'un objectiu científic, com comprovar una hipòtesi lingüística concreta o explorar les conclusions lògiques d'uns determinats punts de vista amb relació al llenguatge. Les llengües construïdes enginyades es basen completament en idees fonamentals sobre la naturalesa de la llengua i el llenguatge, per això, per a crear una engelang s'ha de tenir molt en compte la presumpció sobre la qual es vol basar la llengua i com aquesta determinarà el disseny de la llengua. Per aquesta raó, les llengües construïdes enginyades tendeixen a ser realitzades per lingüistes o persones amb un ampli coneixement sobre l'àrea lingüística que es pretén manipular (Ball, 2016).

Les llengües enginyades són considerades les llengües menys comunes, però també les més radicals, i per a obtenir l'efecte i l'aspecte desitjat, de la mateixa manera que les llengües auxiliars tendeixen a ser *a posteriori*, les llengües enginyades són, en la seva majoria (una excepció seria el toki pona, per exemple) són *a priori* (Emrys, Fink i Peterson, 2000).

Una gran part de les llengües construïdes enginyades actuals tracten de demostrar la hipòtesi Sapir-Whorf i com els llenguatges i les seves diferències demostrarien les

diferències en les cultures, mentre que en el passat, les llengües construïdes enginyades tendien a ser intents per a la creació d'una llengua del saber científic extremadament lògica per classificar el món en la seva exactitud.

Per tant, podríem diferenciar les llengües enginyades en tres grups principals: les llengües enginyades filosòfiques, les llengües enginyades experimentals i les llengües enginyades lògiques.

Per començar, les llengües enginyades filosòfiques són aquelles que provenen de la intenció de trobar una llengua universal que permeti explicar el món tal com és realment. Les paraules de les llengües construïdes filosòfiques no són seqüències aleatòries de fonemes, sinó que cadascun transmet detalls sobre el seu significat. Per a fer-ho, es tendeix a ordenar tots els àmbits del coneixement humà en categories ordenades jeràrquicament, la qual cosa conduí a l'aparició de vocabularis taxonòmics (Van Steenbergen, 2018).

En segon lloc, les llengües enginyades experimentals són les llengües enginyades que exploren determinats conceptes lingüístics amb base filosòfica, que tendeixen a ser extralingüístiques i tenen relació amb altres camps, com la religió o el gènere. Hi ha qui les considera llengües filosòfiques, però no seria correcte (Van Steenbergen, 2018).

Per acabar, les llengües enginyades lògiques intenten eliminar l'ambigüitat pròpia de les llengües naturals a partir de la lògica formal, més sovint la lògica predicativa. En molts casos, tenen la seva base en la hipòtesi de Sapir-Whorf i tracten d'elaborar llengües les quals no estiguin subjectes a cap cultura per determinar la seva hipòtesi concreta (Van Steenbergen, 2018).

Les llengües enginyades comprendrien totes aquelles creades durant el segle XVII, com la de Wilkins, Dalgarno o Leibniz, entre d'altres, que formarien part de les llengües enginyades filosòfiques pel seu interès de crear un llenguatge universal ideal amb base a un alfabet universal o a una categoria taxonòmica. També ho serien una part de les llengües sorgides al segle XX i XXI, com el loglan i la seva successora, el lojban, que serien llengües lògiques o el toki pona de Lang o el láadan d'Elgin, que serien llengües experimentals.

A continuació, les llengües construïdes artístiques o arllangs són aquelles llengües artificials creades per una raó estètica, fictícia o amb altres motius estètics (Peterson, 2015). Són llengües que solen estar relacionades amb mons de ficció o altres obres d'art, mentre que d'altres són la seva pròpia obra. La seva creació no està motivada per interessos polítics o científics, sinó pel gaudi propi o per una creació artística, tot i que, ocasionalment, tenen una certa motivació econòmica o comercial (Van Steenbergen, 2018 i Emrys, Fink i Peterson, 2000).

Sovint, les llengües construïdes artístiques es poden trobar a molts contextos diferents: a llibres, pel·lícules, videojocs... usualment per millorar l'experiència immersiva del consumidor, utilitzar-lo com un recurs a l'interior de l'obra o dotar de realisme i profunditat la creació en si. Peterson (2015) proposa anomenar aquesta classe d'idiomes "llengües fictícies", ja que formen part de contextos ficticis, com el quenya a la Terra Mitjana o el klingon a l'univers de Star Wars, però Van Steenbergen (2018) s'hi oposa, perquè creu que això suposaria que la llengua no és real, independentment del

context en el qual se situï. A diferència de les llengües auxiliars o enginyades, no hi ha una majoria *a priori* o *a posteriori*.

Hi ha nombroses classes de llengües construïdes artístiques: les llengües extraterrestres, que estan dissenyades per semblar tan estranyes i alienes com sigui possible i sovint trenquen universals lingüístics (hi hauria el klingon, d'Okrand o el kēlen, de Sotomayor); les llengües *a priori* naturalistes, que imiten el comportament de les llengües naturals, amb gramàtiques i fonologies complicades i irregularitats (com el quenya o el sindarin, de Tolkien); les llengües alternatives, també anomenades altlangs, que són llengües parlades en una línia temporal alternativa com a membres ficticis de famílies lingüístiques existents si haguessin succeït uns determinats esdeveniments històrics, les evolucions futures d'una llengua o els canvis fonètics d'una llengua a una altra (bogolangs) (hi trobem el brithenig o el wenedyk, (Rogers, 2011)); les llengües micronacionals, llengües utilitzades per estats petits no reconeguts o micronacions, que no sol tenir relació amb el territori o la cultura i on l'element artístic té influència (el talossà, del regne de Talossia (Libert, 2018)); les llengües falses, construïdes amb l'únic propòsit de confondre, prenent que són llengües naturals (com l'ubese (Peterson, 2015)); les llengües satíriques, pensades per tenir un efecte humorístic (l'auld elvish, una paròdia del quenya o el sindarin); les llengües personals, que només tenen com a motiu el gaudi dels seus creadors i les seves audiències i amb propòsits reservats i els jocs lingüístics, que alteren una llengua seguint un patró fixat. Abans, llengües secretes dels comerciants o els criminals, ara popular entre els nens (Van Steenbergen, 2018).

Sembla que qualsevol llengua construïda coneguda podria entrar en alguna de les tres categories abans esmentades i en alguna de les seves subcategories i divisions. Però la llista no estaria completa sense un quart grup definit per Van Steenbergen (2018), que exerceix de calaix de sastre per totes aquelles llengües que no són possibles englobar en cap de les tres categories anteriors i que es presenten en situacions o contextos molt concrets.

La primera, les llengües secretes, creades per intercanviar informació secreta, que actualment són infreqüents, ja que s'utilitzen formes alternatives d'enciptació (una de les funcions del balaibalan, per exemple); les llengües sagrades, que s'utilitzen en rituals religiosos o màgics (com el damin (Fleming, 2017)); llengües per a la comunicació amb persones amb certes discapacitats, animals intel·ligents o extraterrestres (el primer cas discutit per Peterson, 2015) i llengües amb propòsits educatius (com la desenvolupada per Sanders, 2016) (Van Steenbergen, 2018).

Hi ha qui considera que les llengües reconstruïdes són llengües artificials, llengües amb un propòsit únicament científic; inclús les llengües semiconstruïdes, com els casos liminars dels projectes per revivir i modernitzar llengües extintes, d'afegir o modificar el vocabulari o la normalització i codificació per a grups dialectals, similar a les llengües auxiliars zonals (Van Steenbergen, 2018), però la modificació d'una llengua natural ja existent amb alguns canvis no és considerada per alguns autors, com Peterson (2015) qui defineix una conlang com *any language that has been created by one or more individuals in its fullest form* (2015, p. 32).

3.- EL QUENYA: ANÀLISI D'UNA LLENGUA CONSTRUÏDA.

3.1.- Tolkien com a creador de llengües:

John Ronald Reuel Tolkien (1892-1973) és, per a molts, considerat el pare de la literatura fantàstica tant per a estudiosos sobre la matèria com per aficionats i lectors. Les seves múltiples obres, localitzades al món fictici de fantasia que ell mateix creà, ha provocat que, inclús molts anys després de la seva mort, la seva obra, literària i lingüística, sigui objecte de nombroses crítiques i estudis. Les seves creacions, des de les seves novel·les, que mostren la seva habilitat narrativa i la seva imaginació desbordant, a les seves llengües o el món que ho envolta, van revolucionar el panorama de la literatura en llengua anglesa (Kurlermann, 2012).

Tolkien va ser un poeta, un filòleg i un professor d'anglosaxó, professor suplent a la universitat de Leeds i professor de llengua anglesa i literatura a Oxford. De la seva labor com a filòleg en destaca la seva participació en la creació del *New English Dictionary*, més concretament, a l'hora de determinar l'etimologia de les paraules d'origen germànic que comencen per la lletra "W" (Carpenter, 2000).

Tanmateix, el seu interès per les llengües venia de lluny: des de molt jove, va desenvolupar un gran interès pels principis generals del llenguatge, a partir de l'estudi, impulsat per la seva mare, a més del seu anglès nadiu, del llatí, el francès i l'alemany (Carpenter, 2000) i, posteriorment, aprengué grec antic, gal·lès i diverses llengües gaèliques, entre d'altres (Kosenok, 2013). Però va ser quan va descobrir el *Kalevala*, o el compendi de llegendes de la mitologia finlandesa i, en conseqüència, el finlandès original, que va descobrir la que probablement fou la seva llengua preferida (Carpenter, 2000), juntament amb el gal·lès.

D'altra banda, Tolkien no només va demostrar interès envers les llengües vives o mortes naturals, sinó també va demostrar interès en la seva creació. El seu primer contacte amb una llengua construïda va ser durant la seva infantesa, quan les seves dues cosines Marjorie (1895-1973) i Mary (1895-1940) Incledon van crear l'animàlic, una llengua formada completament pel nom d'animals, com ocells i peixos, en anglès, juntament amb correspondències entre el nom d'animals i el seu nombre al sistema numèric, en la creació de la qual no participà. Anys més tard, Mary va crear el nevbosh, una barreja d'anglès, francès i llatí distorsionats que conformaria una llengua una mica més elaborada que l'animàlic, el seu predecessor, però igualment sense sentit, del qual Tolkien sí que en va formar part. La primera llengua que fou completament de pròpia creació va ser el naffarin (Tolkien, 2016), creada després de la "mort" del nevbosh, llengua que no va ensenyar mai a ningú, ni tan sols als seus amics, i que, per tant, de la qual amb prou feines es coneix res (Fauskanger, s.d.).

Anys més tard, comentaria, en una conferència sobre les seves llengües construïdes que ell mateix havia elaborat, que un dels successos més xocants de la seva vida va tenir lloc durant la Primera Guerra Mundial, més concretament, a l'interior d'una tenda de campanya:

Nunca olvidaré a un hombrecillo —más pequeño que yo mismo- cuyo nombre he olvidado y que se reveló como un ardiente devoto [...] dijo de repente con voz soñadora: «Sí, ¡creo que expresaré el caso acusativo por medio de un prefijo!» [...] Fui incapaz de recopilar detalles ulteriores de su gramática secreta; y los arreglos militares pronto nos

separaron para siempre (al menos hasta ahora). Pero concluí que aquella criatura excéntrica, que en adelante se mostraría siempre tímida, tras haber revelado inadvertidamente su secreto, se regocijaba y consolaba a sí mismo entre el tedio y la suciedad del «entrenamiento bajo las carpas» por medio de la composición de un idioma, un sistema y una sinfonía personales que nadie más iba a estudiar o escuchar. (Tolkien, 1998, a Olivera, 2015, pp. 58).

Tolkien sempre expressà, amb certa vergonya i timidesa, el seu passatemp de creació de llengües. Ell mateix catalogà aquest passatemp de “vici secret”; no en parlà mai massa extensament d’aquesta passió, i es pronunciava escassament sobre les seves creacions lingüístiques. Una d’aquestes rares ocasions va ser durant una conferència que es conservà a través de la seva publicació pòstuma¹⁴, en la qual l’autor parlaria de forma esbiaixada de la creació de llengües construïdes i, en va, tractaria de donar-li un pes acadèmic a aquest passatemp (Tolkien, 2016).

La mateixa timidesa de Tolkien provenia del fet que inclús ell mateix considerava la creació de llengües com una activitat completament inútil, recent i poc desenvolupada; ja que la nostra percepció dels idiomes és una percepció completament pragmàtica. Desconeixia per complet la història al darrere de la creació de les llengües construïdes i sempre considerà aquesta afició com un vici obscur que l’havia acompanyat tota la seva vida. De fet, després de la mort de la seva dona, Edith, va desfer-se de tots els manuscrits que havia fet alguna vegada sobre les gramàtiques de les llengües que havia creat. Preferia amb diferència que aquests manuscrits estiguessin completament estripats o llançats a la brossa que algú sabés que aquest vici obscur, inútil i vergonyós, s’hagués descontrolat (Olivera, 2015). No va publicar mai explicacions detallades sobre el funcionament de les llengües, amb l’excepció de dues anàlisis sobre dues de les cançons principals èlfiques i no va ser fins anys després que la seva audiència va adonar-se’n i apreciar l’extensió i profunditat de les seves llengües (Weiner i Marshall, 2011).

Pot sobtar que una persona tan entregada a mantenir el secretisme sobre un vici que considera digne d’averkonyir-se hagi publicat obres que contenguin els fruits d’aquesta “obsessió” i una audiència que tard o d’hora admiraria l’extensió d’aquests fruits. Però Tolkien considerava que aquest secretisme era principalment “un accident producte de les circumstàncies”. Els artistes, en la seva cerca d’una expressió personal i una satisfacció pròpia, com era el seu cas, estarien incomplets sense una audiència. Era conscient que, probablement, dits productes no eren especialment populars al mercat i que tampoc estarien en contra de tenir uns espectadors imparcials i competents enfront una càmera (Tolkien, 2016).

I aquest “vici secret” el portà a construir quinze llengües¹⁵ pel simple plaer estètic. Utilitzava la creació de llengües com un divertiment en el qual utilitzava la lingüística com a creació artística. Les mateixes paraules, deïa, eren capaces d’aportar plaer i bellesa, de la mateixa manera que el color, les llums i les ombres d’un paisatge eren capaces de fer-ho. Mitjançant la creació de les seves llengües construïdes, perseguia la

¹⁴ Publicada l’any 1998, porta el nom de “Un Vici Secret”, d’acord a la pròpia definició que en feia l’escriptor i lingüista de la seva afició.

¹⁵ Quinze llengües són les que apareixen en les seves obres. No se sap si en va crear més.

bellesa d'un llenguatge on les seves paraules, gramàtiques i formes transmetessin i causessin plaer (Tolkien, 2016).

Si bé considerava altres llengües construïdes, en aquest cas, l'esperanto, com creacions belles, coherents i eufòniques, a diferència de Zamenhof, Tolkien no perseguia una finalitat comunicativa, sinó que buscà la bellesa i el plaer en les paraules. Ell mateix era conscient que era un objectiu difícil, ja que no es guiava per criteris objectius, sinó pels "sentiments": criteris subjectius. (Tolkien, 2016).

I aquestes llengües que creà amb l'únic propòsit de satisfer un desig hedonista propi i personal, foren la clau que obrí a l'autor la creació d'un món on aquestes nasquessin, evolucionessin i morissin, de la mateixa manera que les llengües naturals al nostre món. Va donar veu a nombrosos personatges, races, subraces i territoris, amb els seus sons corresponents, amb les seves arrels comunes i relacions entre símbols i significats, amb les seves pròpies històries, dialectes i evolucions concretes.

D'aquestes llengües, la primera i més desenvolupada, que va començar a crear-la amb vint-i-tres anys, es tracta del quenya, una llengua artificial artística les característiques pròpies i morfologia de la qual la presten a dedicar-hi una atenció especial.

3.2.- El quenya, la preferida:

El quenya va ser la primera llengua desenvolupada per Tolkien i, al seu torn, és també una de les evolucions directes d'una de les primeres llengües que va sorgir en l'univers creat per Tolkien en les seves novel·les. El quenya és, normalment, considerada com una llengua antiga, equiparable al nostre llatí, cronològicament, tant pel mateix autor com pels estudiosos de l'obra.

Pel que fa a la seva història externa, el quenya va ser creat al voltant de l'any 1915, mentre Tolkien estudiava a la universitat d'Oxford, amb vint-i-tres anys, originalment sota el nom "Qenya". Aquesta llengua va passar, al llarg de la vida de Tolkien, per una immensa quantitat de canvis, fins i tot, cap al final de la seva vida, com en el cas dels genitius o addicions de lletres, mentre que l'estil fonètic general es va mantenir en tot moment. Es coneix que el quenya era la seva llengua preferida, la llengua tal com ell la va crear la "llengua del seu cor" (d'acord amb Christopher Tolkien, el seu fill) (Fauskanger, 2002).

El quenya va ser realitzat a partir de les llengües que Tolkien considerava més belles: és a dir, que li causaven "plaer fonostètic" (Tolkien, 1993): el grec clàssic, el llatí i el finlandès. Gràcies a la seva altament refinada i sensible oïda a les variacions de sons, determinava si una llengua era bella o no segons si la seva fonètica li era agradable a parer seu o si les característiques lingüístiques que presentava un sistema fonètic eren, d'alguna manera, inusuals (Olivera, 2015). D'aquesta manera, el quenya es convertí en l'experiment eufònic i fonostètic definitiu, per a Tolkien (Fauskanger, 2002).

Del llatí, deia que no només volia convertir el quenya en una mena de "llatí èlfic", sinó que volia que fos similar a aquesta llengua mitjançant l'ús d'una ortografia molt propera a la del llatí (amb excepció de la "y", que s'utilitzaria com a consonant, com en l'anglès). De fet, es podria dir que havia creat el quenya emprant la base del llatí i afegint dos ingredients més a la barreja per dotar-la d'aquest plaer fonostètic (Tolkien, 1993). Sobre el grec clàssic, en canvi, afirmà que *me cautivó [su] fluidez [...] puntuada por la*

dureza y con un brillo superficial (Crabbe, 1985 a Olivera, 2015, p. 58), trets que només es presentaven en el material històric i mitològic, no en el grec modern i que, per tant, va decidir crear una llengua que inclogués *lo griego del griego* (Crabbe, 1985 a Olivera, 2015, p. 58). Finalment, del finlandès, llengua que el captivà enormement des del primer moment¹⁶, utilitzà la seva estructura gramatical, com en el nombre de casos o altres inflexions; la seva gran quantitat de morfemes per paraula, en lloc d'utilitzar preposicions, però sense arribar a ser una llengua aglutinant (mantenint-se com una llengua flexiva, però sintètica); prengué algunes de les seves terminacions pronominals, una certa quantitat de vocabulari, directament o amb adaptacions¹⁷ i algunes similituds amb la fonètica (Perälä, 2000).

Amb relació a la seva història interna, la paraula “quenya” prové de la mateixa arrel que la paraula “quendi” (“quen-”), que vol dir “elfs”; així que “quenya”, significaria “èlfic”. Tanmateix, la paraula també està associada amb l'arrel de “parlar” (“quet-“) i, d'aquesta manera, el seu significat es tradueix a “llengua èlfica” (Nimavat, 2016).

Dins el context de les obres, el quenya és la llengua principal de la branca amanya¹⁸, de la branca de llengües èlfiques, i posseeix dos dialectes, el noldorin i el vanyarin, cadascun fent referència als dos pobles que el parlaren originalment. Manté una gran quantitat de característiques de la primera llengua èlfica que va sorgir i de la qual prové directament, l'èlfic primitiu, i se suggereix que podrien haver tingut un cert grau d'intel·ligibilitat, però no eren idèntiques, per la qual cosa es pot arribar a pensar que el quenya és una forma tardana de l'èlfic primitiu i no pas una nova llengua (Fauskanger, 2002).

El quenya, a les històries, s'utilitza arreu del continent d'Aman, no només pels elfs, concretament, els alts elfs, amb els seus respectius dialectes, sinó que també era utilitzat pels valar i els maiar, entitats similars a déus o àngels que conviuen amb ells, que van abandonar la seva pròpia llengua, el valarin¹⁹, per utilitzar el quenya, inclús entre ells (Fauskanger, 2002). Mentre que a Aman és la llengua principal, la més parlada i la més important, a la Terra Mitjana, el seu continent d'origen, s'usen altres llengües, així que els elfs que van haver de retornar d'Aman a la Terra Mitjana van haver d'aprendre aquestes altres llengües i reduir el quenya, d'una manera molt similar al cas del llatí en el passat, a una llengua emprada a l'hora de celebrar cerimònies o, a vegades, d'alta importància, exercint així una separació entre el quenya, la llengua “alta” o “superior” i les altres, sent les “baixes” o “inferiors” (Lo Bianco, 2004), com eren les llengües vernacles antigament, en comparació al llatí.

Aquestes altres llengües en són distintes i molt diverses, i es diferencien depenent de la raça o subraça que les parla o el seu territori d'origen. La més similar al quenya i següent en importància és el sindarin. Dins la història, és una de les llengües que evolucionà juntament amb el quenya a partir de l'èlfic primitiu, però van derivar en dues llengües

¹⁶ Descrigué el descobriment del finlandès com *discovering a complete wine-cellar filled with bottles of an amazing wine of a kind and flavour never tasted before. It quite intoxicated me* (Tolkien, 1981, s.p.)

¹⁷ Tret que es mantingué des de les primeres formes del “qenya”.

¹⁸ Que vol dir, provenent d'Aman, el continent que es localitza a l'oest de la Terra Mitjana en les novel·les de l'autor.

¹⁹ Kosenok (2013) opina que el valarin, ja que es tracta de la llengua dels valar i el maiar, que són equivalents a deïtats, hauria de ser la llengua més antiga.

diferents quan uns elfs van migrar a Aman (i derivà en el quenya) i els altres van romandre a la Terra Mitjana, on va evolucionar al sindarin, passant per un període de “sindarin antic”. Aquesta llengua és considerada “inferior” al quenya, més vulgar i popular, que tractà de substituir la parla del quenya (Lo Bianco, 2004) com les llengües vernacles tradicionals respecte al llatí durant el segle XVII. Amb relació a la història externa, el sindarin és una llengua similar al quenya, en tant que el seu origen és comú, però a la qual se li van aplicar canvis i modificacions deliberades, ja que la intenció de Tolkien era que fos una llengua similar (no idèntica) al gal·lès, perquè era una llengua que trobà atractiva i en consonància a les llegendes d’inspiració “celta” que narraven els seus parlants (Fauskanger, 2003).

A l’altre extrem de l’espectre de les llengües de Tolkien hi ha la Llengua Negra, la llengua utilitzada pels orcs, criatures malignes i perverses. Dins la història, aquesta no és una llengua “natural”, com podien ser el quenya o el sindarin, sinó que, va sorgir com una burla a les llengües èlfiques per part de Sàuron, el Senyor Obscur (Tolkien, 2016), on agafaven els trets que podien de les altres llengües i els barrejaven en una llengua brutal, extremadament simple i plena d’insults i malediccions. De la mateixa manera que el quenya era la llengua del seu cor, Tolkien detestava la llengua negra, perquè estava plena de sons “fètidis i horribles”, com la r velar característica del francès o l’alemany i “paraules vils” (Fauskanger, 2002).

Una altra llengua que és rellevant esmentar es tracta de l’oestron (en anglès, *westron*), la llengua comuna, la llengua nativa de gairebé tots els pobles de la Terra Mitjana i la segona llengua de tots aquells que conserven una llengua pròpia, a excepció dels elfs que tenen les seves pròpies llengües, depenent d’on resideixin, tot i que també poden utilitzar-la. Segons la seva història interna, l’oestron prové de l’adunaic, la llengua dels habitants humans d’una illa anomenada Númenor, a l’oest de la Terra Mitjana. Segons l’autor, malgrat ser una llengua originalment humana, ha estat notablement enriquida i dulcificada pel contacte amb llengües èlfiques, contenint préstecs lèxics d’aquestes, però amb la gramàtica del khuzdul, la llengua dels nans (Gandara Fernández, 2020). Aquests préstecs èlfics de l’oestron, Fauskanger (2002) els compara amb els préstecs francesos que s’han incorporat a la llengua anglesa i s’han normativitzat.

Amb relació a la seva història externa, Tolkien va dir sobre aquesta llengua:

Lo que de hecho hice en realidad fue que el Westron o Lengua Común ampliamente difundido de la Tercera Edad, coincidiera con el inglés; y traducirlo todo, con inclusión de nombres tales como La Comarca, que estaban en Westron, a términos ingleses, con alguna diferenciación de estilo para representar las diferencias dialectales (Tolkien, 1993, p. 273).

Tolkien necessitava dotar als seus personatges d’una llengua comuna i, per familiaritat, va comparar aquesta llengua amb l’anglès el qual, durant la seva època, ja s’havia convertit en una llengua comuna a tots els efectes.

Malgrat ser l’anglès, la llengua amb la qual havia comparat l’oestron, la seva llengua natal, les llengües associades a aquesta última llengua artificial, li presentaven un problema concret, ja que les havia de convertir en llengües relacionades amb l’anglès. Per exemple, els Rohirrim, un poble que acabava d’arribar del nord, parlava una llengua humana arcaica sense gairebé cap influència èlfica, que Tolkien representava

mitjançant l'anglès antic i la llengua del poble de Dale, localitzada al nord-est de la Terra Mitjana, tenia, amb relació amb les dues anteriors, una aparença més o menys escandinava (Tolkien, 1993).

Els nans, per últim, també tenen la seva llengua pròpia, el khuzdul, una llengua que, en el seu context intern, des del moment que els va ser ensenyada als Set Pares dels Nans per Aulë, el seu vala creador, fins al moment que succeeix la seva última història, és una llengua els canvis de la qual han estat pràcticament ínfims, a nivell tant diacrònic com sincrònic (Fauskanger, 2002). És possible que això succeeix, ja que els nans estaven molt en contra a l'hora de compartir o ensenyar la seva llengua, la qual intenten mantenir oculta, raó per la qual sovint utilitzen l'oestron de Dale, mentre que en el khuzdul, se tractava de una llengua de sabiduria, que *sus hablantes atendían y guardaban como un tesoro del pasado* (Gandara Fernández, 2020, p. 180). Aquesta llengua no era ensenyada als amics dels nans d'altres races, ni tan sols els seus noms en khuzdul (Tolkien, 1993) (tot i que es coneix que això va succeir en alguna ocasió), així com tampoc apareixia a les seves tombes. En contraposició a l'estàtica khuzdul, els nans van inventar, aquest cop per si mateixos i per al seu propi ús, una llengua per gestos anomenada iglishmêk, més variable (Gandara Fernández, 2020 i Fauskanger, 2002).

En emprar l'oestron de Dale, aquests noms que els nans utilitzen enfront d'altres persones, tindrien una aparença similar a la del nòrdic antic, que provindria del *Völuspá* nòrdic. Però Tolkien concebia als nans com als jueus, tant nadius com aliens als seus territoris, parlant les llengües del país amb un determinat accent a causa de la seva llengua pròpia (Tolkien, 1993) els quals patiren en algun moment alguna classe de persecució. Per tant, el khuzdul es tracta d'una llengua d'inspiració semítica i aparença gairebé oriental (Gandara Fernández, 2020), que per a l'autor tenia una sonoritat cacofònica i era especialment complicada, en consonància a l'aparença i la història dels seus parlants.

Actualment, la llengua continua en desenvolupament, però a un pas lent i, de vegades, amb escàs consens entre els participants. Aquesta nova versió de la llengua s'anomena neo-quenya, una mena de projecte *a posteriori* per omplir els buits lingüístics que Tolkien deixà (Fauskanger, 2009).

3.3.- Fonologia i fonètica:

D'acord amb Weiner i Marshall (2011), el quenya, de la mateixa manera que amb la majoria de les seves altres llengües artificials, un inventari fonètic similar al de l'anglès i al de les principals llengües europees, amb les quals l'autor era familiar. En destaquen algunes diferències, com l'absència de *schwa* (l'indeterminat so "uh" que hi ha a la primera vocal d'*again*), que es relaciona amb un èmfasi reduït i sol generar un opacament de la paleta d'articulacions vocals; així com l'exclusió de la *z* i els sons palato-velars (el so $\hat{t}f$ del castellà *chico*, el so *f* del català *xocolata*); el so θ (que a l'anglès apareix a *thing*) i el so δ (de l'anglès *then*).

Per tant, els fonemes consonàntics del quenya són pràcticament els mateixos que l'anglès, amb les reduccions anteriors, però afegint la fricativa postalveolar sonora (representada amb el símbol ζ), present en la paraula catalana "jove", escrita en quenya "zh" i la fricativa velar sorda (representada amb el símbol χ) del castellà "juzgar", que en

el quenya es escrita “hy” (Fauskanger, 2002). Els sons *hw*, *hli* *hrs* són les versions sordes dels fonemes *w*, *l* i *r* (Perälä, 2000).

Al text *Namárië*, la presència de les oclusives sordes (sons /p/, /t/ i /k/) és notablement major que la de les oclusives sonores (/b/, /d/ i /g/), (una diferència de nou ocasions, resultant en una diferència de 21, sordes a 12, sonores). La raó radica en la seva similitud amb el finlandès, el qual únicament compta amb l'oclusiva sonora /d/, però que, d'acord amb Perälä (2000), va ser una lletra desenvolupada pel llenguatge escrit. De nou amb el quenya, les oclusives sonores mai apareixen soles, sinó precedides d'altres consonants com la *b* de la *m*, la *d* de la *n*, la *l*, o la *r* i la *g* de la *n* (Gandara Fernández, 2020).

Una altra similitud amb la llengua finesa és el so *k*, que a ambdós idiomes són el mateix, però al quenya aquest so és escrit amb la consonant “c”. És l'exemple de *ciryä*, “vaixell”, que es pronuncia “kirya” (Perälä, 2000 i Fauskanger, 2002). Aquest canvi es deu a l'ortografia llatina, que té la lletra “c”, no la lletra “k”, adoptada pel quenya (Tolkien, 1993).

El quenya no té grups consonàntics inicials a excepció de *qu*, ni tampoc grups finals, ja que les paraules només poden acabar en “t”, “s”, “n”, “l” o en vocal, sent més freqüents els finals vocàlics. Els grups consonàntics entre dues vocals són més freqüents, especialment els que Tolkien anomena “afavorits”²⁰, perquè apareixen molt més sovint (Fauskanger, 2002). Malgrat tot, aquests grups consonàntics freqüents només apareixen en un 39% de les paraules en quenya. D'acord amb Perälä (2000), tant el quenya com el finlandès eviten els grups consonàntics.

Els sons vocàlics del quenya són considerats sons purs; de fet Tolkien recomanava les vocals de l'italià com a model per a aquesta sonoritat pura. Les vocals han de ser emfatitzades i clarament pronunciades en totes les posicions com en l'italià, a diferència de la tendència de l'anglès a “difuminar” les vocals i causar aquest efecte de “schwa” que Tolkien havia eliminat del quenya (Fauskanger, 2002).

Hi ha deu vocals, dividides en dos tipus: les vocals curtes i les vocals llargues. Les vocals curtes estan formades per *a*, *e*, *i*, *o* i *u*, igual que les llargues, però aquestes porten un accent tancat: *á*, *é*, *í*, *ó*, i *ú* (Gandara Fernández, 2020). Les *a* i *e* curtes seran més obertes que les seves homònimes llargues, i aquestes últimes, a més, hauran d'allargar el seu so. L'*í* llarga s'haurà d'allargar respecte al so de la *i*, i haurà de sonar com la doble “e” en anglès. L'*ó* llarga sonarà com una barreja entre la *o* i la *u* castellanés (o la doble “o” anglesa), allargada en el temps, més tensa i més tancada, mentre que la *o* curta és igual a la *o* del castellà. En el cas de la *u*, aquesta sonarà igual que la *u* del castellà, i per a formar una *ú* llarga, aquest so s'haurà de fer més llarg (Fauskanger, 2002).

També és freqüent que hi hagi diftongs, els quals poden ser creixents (que comencen per “y-“ o per “-w”) o decreixents (*au*, *eu*, *ui*, *au*, *eu* i *iu*) (Gandara Fernández, 2020). La presència de dièresi en algunes paraules indiquen, en el cas de les lletres “e” finals, que aquesta no és sorda i s'ha de pronunciar (per exemple, *Manwë*), mentre que en el cas de dues vocals juntes, aquestes s'han de pronunciar per separat (en el cas d'*Eärendil*, on la “e” i la “a” s'han de pronunciar per separat i no formar un so com el d'*ear* en anglès).

²⁰ Són els conjunts *nt*, *nd*, *mp*, *mb*, *nk*, *ng*, *nn*, *mm*, *tt*, *st*, *lt*, *ld*, *ll*, *rt*, *rd*, *ss* (Rausch, 2013).

Aquesta dièresi és principalment un recurs per als lectors que segueixen l'ortografia anglesa (Fauskanger, 2003).

En el quenya destaquen les vocals d'alta sonoritat (la *a*, la *e* i la *i*) per damunt de les de baixa sonoritat (la *o* i la *u*). Al poema *Namárië*, hi ha un total de 164 vocals d'alta sonoritat i només 40 de baixa, així com destaquen les vocals per damunt de les consonants: el ràtio consonant/vocal del quenya, seguint el poema *Namárië*²¹ (Vegeu Annex 1), és d'1,38. En castellà, és d'1,26 mentre que en anglès, és d'1,74. L'atractiu de les llengües romàniques rau en la seva musicalitat i el seu so mel·lifu, a causa d'una major importància en les vocals que en les consonants (Posner i Sala, 2022).

Tot sembla indicar que els sons vocàlics del quenya, des de sons amb inspiració italiana, és a dir, llatina, a una major presència de vocals d'alta sonoritat respecte a les de baixa sonoritat (d'acord amb Smith, 2006) i una alta vocalitat amb una major similitud amb una llengua romànica com el castellà respecte a l'anglès, estan inspirats en el llatí, més que en el finlandès o el grec.

Aquest fet es veu més clarament a causa de la manca dels grups consonàntics bruscs de l'anglès (per exemple, els *nghts* i els *sps*), de fonemes durs o guturals i de fricatives brusques, intercanviades per la *f*, la *v* i la *s* sorda, també característiques de llengües romàniques (Smith, 2006). També s'aprecia en les diferències del quenya respecte al finlandès, com la manca de les vocals anteriors *ä*, *ö* i *y*, per tant, de l'harmonia vocàlica (Tikka, 2007), en la manca de graduació consonàntica en el quenya, és a dir, la reducció de les consonants oclusives sordes en certes posicions, característica en el finlandès i la localització de l'accent del quenya no en la primera síl·laba com el finès, sinó en la penúltima síl·laba, com el llatí.

Aleshores, la fonologia del quenya pot ser definida com la forta presència d'una base en l'idioma llatí (Tolkien, 1993) a la qual se li ha aplicat el patró fonètic del finlandès (Tikka, 2007).

3.4.- Morfosintaxi:

La morfosintaxi del quenya és bastant complexa, a causa del gran nombre d'elements que intervenen en la formació de les paraules.

Amb relació als substantius, el quenya té quatre casos principals:

- El nominatiu (el subjecte del verb) que seria la forma bàsica del substantiu.
- L'acusatiu (el complement directe), es formaria allargant la vocal final del nom (com de *ciryā* a *ciryā*) o mantenint-lo igual si acaba en consonant, però el plural es formaria afegint una "-i" (*ciryai*).
- En el genitiu (denota al posseïdor), s'afegeix una "-o" o aquesta substitueix l'última vocal (a *Namárië*, *Varda* es converteix en *Vardo*), i en plural "-on" (al mateix text, *alda* es converteix en *aldaron* "dels arbres").

²¹ Sent el text més llarg existent en quenya el poema *Namárië*, la comparació entre el castellà i l'anglès s'han hagut de fer amb traduccions del mateix poema, l'anglesa proposta pel propi Tolkien. Per tant, les dades no pretenen ser el ratio exacte de les dues llengües naturals, sinó una mera comparació per a assenyalar la similitud entre el ratio de l'espanyol i el quenya, i l'anglès per a comparar.

- Per últim, l'instrumental (marca l'instrument amb el qual es fa una acció o la raó per la qual passa una cosa), format per “-nen” (a *Namárië*, *súrinen* “a causa del vent”).

Després, té tres casos adverbials:

- L'al·latiu (vol dir “a”, “cap a” o “sobre”), acaba en “-nna” (a *Namárië*, *falmalinnar*, “sobre les onades”).
- El datiu (una forma escurçada de l'al·latiu, indica el complement indirecte), format per “-n” (a *Namárië*, *nin*, “a mi”).
- El locatiu (que substitueix “en” o “sobre”), en singular format per “-ssë” i en plural, “-ssen”, i un locatiu escurçat, format per “-s” (*Lóriendessë*, “en *Lóriende*” i *mahalma*, “tron” seria *mahalmassen* “sobre trons” (Fauskanger, 2002)).
- L'ablatiu (“des de”, marca un complement circumstancial de lloc) que està format per “-llo” (a *Namárië*, el trobem a *Rómello*, “de l'oest”).
- Finalment, descobrim un cas adjectival, també anomenat possessiu. És un cas que ha generat confusió, perquè fa referència a una possessió, però més aviat de la procedència del dit objecte. Es formaria per “-va” si acaba en vocal o per “-wa” en consonant (*Oroméva* seria “prové d'Oromë”) (Destruel, 2016 i Fauskanger, 2002).

En total, el quenya té deu casos gramaticals. En aquest punt, està a mig camí entre el finlandès, que té quinze casos gramaticals (Perälä, 2000) i el llatí, que en té sis. Els casos nominatiu, genitiu, acusatiu i un total de sis locatius, entre els quals hi ha l'al·latiu i l'ablatiu, són compartits pel finlandès (Karlsson, 2002), però són similars el locatiu “-sse” del quenya i l'inessiu (un dels sis locatius) “-ssa/ssä” del finlandès (Perälä, 2005), l'instrumental plural del quenya “-inen” i el comitatiu plural finlandès “-ineen”, l'ablatiu dual “-lto” del quenya i l'ablatiu finès “-lta” (Tikka, 2007). En canvi, comparteix amb el llatí el nominatiu, l'acusatiu, el genitiu, el datiu i l'ablatiu, que conté els casos instrumental i locatiu (Rubio, 1982), però la seva aparença no és similar. Finalment, Tikka (2007) afirma que el grec antic tenia els mateixos casos substantius que el quenya, a més d'un escassament utilitzat, el vocatiu; a més que la terminació “-sse” del locatiu guardava similituds amb la preposició grega “se”.

El quenya té, a més, quatre divisions segons el nombre:

- El singular, que és la forma bàsica del nom (a *Namárië*, apareix *hísië*, “boira”).
- El plural normal, que es forma afegint una “-r” si acaba en vocal, excepte la “-ë”, tot i que en alguns casos, es pot convertir en “-n” (al mateix text, *yuldar*, “glops”, en singular, *yulda*) i si acaba en “ë” o en consonant, la terminació és “-i” (a *Namárië*, el primer cas es veu a *lassi*, “fulles”, de *lassë* i el segon, *eleni* “estels”, d'*elen*).
- L'altre plural, el plural partitiu, fa referència a “alguns” dins d'un grup més gran i es representa mitjançant “-li” (la paraula *falmalinnar*, per exemple), tot i que la vocal s'allarga en els casos possessiu, “-líva” i instrumental, “-línen” (*ciryalíva* “alguns vaixells que provenen de mi” i *lasselínen* “a causa d'algunes fulles” (Fauskanger, 2002)).
- Per acabar, el partitiu dual, que fa referència a una parella, representat per “-t” (a *Namárië*, *met*, “nosaltres dos”, de *me*, “nosaltres”). Aquesta “-t”, en alguns casos verbals, es col·loca al mig de la partícula (al locatiu “-llo”, per a formar el

dual es convertiria en “-lto”: *ciryalto* “des d’un parell de vaixells” (Fauskanger, 2002 i 2002)).

Pel que fa als articles, el quenya té un únic article “i”, determinat i sense gènere, similar a l’anglès *the*, tot i que no sempre s’utilitza, per exemple, quan hi ha un genitiu, que implica que és determinat. Els articles indeterminats s’assumeixen amb el substantiu (Fauskanger, 2002).

La majoria dels adjectius acaben en “a”, però també hi ha alguns que acaben en “ë” o “ëa”. Els adjectius que acaben en consonant són escassos, però els més freqüents acaben en “n”. Els verbs, quan s’usen al costat d’un nom, concorden amb aquest en nombre; aleshores, la forma plural dels adjectius que acaben en “-a” és “-ë”, dels que acaben en “-ë” és “-i” i els que acaben en “-ëa” és “ië”. Per als adjectius que acaben en consonant, se’ls afegeix una “i” (Fauskanger, 2002). Els comparatius a partir dels adjectius s’expressen a partir del participi “-lá” (Destruel, 2016).

Els verbs en quenya es poden diferenciar entre dos tipus: primer, els verbs bàsics, formats per una arrel primària sense cap element afegit. Es tracta del grup més petit. L’altre grup, format per la majoria, són els verbs en A o derivats, els quals acaben en A, al qual un sufix (normalment en “-ta”, “-na” o “-ya”) s’afegeix a l’arrel i modifica el seu significat (Destruel, 2016). També es poden classificar segons si la seva conjugació és “forta”, és a dir, si implica infixos o modificacions internes a l’arrel o és “dèbil”, quan únicament s’apliquen afixos (sufixos o prefixos) (Björkman, 2011). Així, tenen cinc formes verbals, d’acord amb Fauskanger (2002) i Tolkien (2015):

- L’aorist, que expressa una veritat intemporal o immutable; en els verbs bàsics es forma afegint “-ë” en posició final i “-i-” si no, com quan s’afegeix un sufix pronominal (“-r” plural, “-n” de “jo”...: *carir* “fan”, *carë* “fa” i *carin* “faig”).
- Els verbs en A, mantenen la seva terminació característica, s’afegeixi o no un sufix. En el present, que expressa una acció que està succeïnt en aquell moment, en els verbs bàsics s’allarga la vocal central i s’afegeix una “-a”, vinguin o no sufixos després (*sil-*, “brillar”, *síla*, “està brillant”); en canvi, els verbs en A, formen el seu present canviant “-a” per “-ëa” (*lanta-* “cau”, *lantëa* “està caient”).
- El passat, que expressa una situació que ja ha succeït, en els verbs en A s’afegeix, normalment, “-në” (“-ner” si és plural) i en els verbs bàsics, si l’última consonant permet un grup consonàntic amb la “n”, com la “r” o la “m”, s’afegeix “-në” (*orta-*, *ortanë*, “ha elevat”). Si no el permet, com la “p” o la “t”, s’afegeix un infix nasal²² abans de la consonant i, després, una “-ë”, per exemple *top-*, “cobrir”, *tompë*, “cobrí”. En els verbs que acaben en “l”, aquesta canvia “-në” per “-llë” (*vil-*, *villë*, “ha volat”). En el present perfecte, per als verbs bàsics, s’afegeix “-ië” al final, s’allarga la vocal central i s’afegeix una versió curta al davant (de *car-*, *acárië*, “ha fet”). En els verbs en A, és igual, però la terminació “-ië” substitueix la “-a” i la vocal central no s’allarga (*panta-*, *apantië*, “ha obert”).
- Finalment, en el futur, s’afegeix “-uva” en ambdós casos, així i tot, en els verbs en A, aquests la perden en favor de la terminació futura (*linda-*, *linduva*, “cantarà”). En la fórmula per expressar desig, també s’utilitza el futur, però amb

²² Depèn de la lletra, per una “p” és una “m”, per una “m” o una “c”, és una “n”.

la partícula *nai*, “tant de bo”, (a *Namárië*, *nai elyë hiruva*, “tant de bo vos també el trobeu”).

El quenya també presenta formes impersonals: l'infinitiu es forma igual que l'aorist; tanmateix, l'infinitiu llarg afegeix “-ta” després de la paraula; l'imperatiu es forma posant la partícula *á* al davant del verb, per expressar un imperatiu negatiu, es canvia per *áva*, tot i que alguns imperatius no el necessiten. El gerundi afegeix la terminació “-ië”, que en els verbs en A perden la terminació. Els participis es formen afegint “-la” al final (Fauskaner, 2002, Tolkien, 2015 i Deustrel, 2016).

Björkman (2011), però, ofereix una classificació dels verbs segons la formació de les seves conjugacions: el grup I, de conjugacions fortes caracteritzades per l'infix “-n-” i sufixos afegits directament a l'arrel verbal. Conté tant verbs bàsics com verbs en A, que en el passat i el passat perfecte perden la terminació. El grup II conté conjugacions fortes per infix “-n-” de verbs en A, que mantenen la terminació en totes les formes. El grup III format per conjugacions fortes en les quals s'allarguen les vocals. Conté tant verbs bàsics com verbs en A. Per últim, el grup IV conté conjugacions dèbils, on els temps verbals es deriven mitjançant afixos.

Però tant en la conjugació dels temps verbals com en les classes de les conjugacions de Björkman (2011) hi ha verbs que no s'ajusten als paradigmes establerts, verbs que presenten irregularitats, a més de la complexitat ja observada en la conjugació verbal. Aquestes irregularitats demostren el caire naturalista del quenya, que tracta d'imitar el millor possible a les llengües naturals, amb les seves formes desiguals, sense haver de sacrificar la seva aparença característica per a dotar la llengua de major realisme.

Cal esmentar també com funciona l'alternança causativa en el quenya. L'alternança causativa és l'oposició entre un verb que marca un canvi d'estat i un altre que causa aquest canvi d'estat. Els patrons d'alternança, així com quins verbs poden formar-hi part, canvien depenent de la llengua, però generalment són formats per un verb transitiu i un intransitiu. El cas amb el quenya és que els seus patrons d'alternança, no es corresponen amb les llengües naturals indoeuropees de les quals suposadament deriva, com el llatí o el finlandès. En aquest cas, és molt més semblant al japonès i a l'indonesi (Rausch, 2019). Donat que es coneix que l'autor no comptava amb aquestes llengües entre les seves inspiracions, devia ser que el quenya en tant que naturalística, però artificial, no fos creada per atendre un element tan concret com aquest i es tractés d'una mera contingència. Si el seu objectiu era crear una llengua “bella”, l'alternança causativa no modificava la dita bellesa i, probablement, l'autor no se n'adonà.

Amb relació als pronoms en quenya, aquests són, generalment, sufixos que s'apliquen al nom o al verb, les paraules independents són molt menys freqüents i rara vegada apareixen, novament, d'acord amb Fauskanger (2002, 2002):

- La primera persona del singular (“jo”) es forma a partir dels sufixos “-nyë” i, més comunament, “-n” (*utúvienyes*, “l'he trobat”, *utúvien*, “he trobat”)
- La segona persona, tant en singular com en plural (“tu”, “vosaltres”), es representen mitjançant “-lyë” o “-l”, però es creu que podria ser una forma respectuosa (a *Namárië*, *elyë*, “vos”, “vostè(s)”, *utúviel*, “(vos) heu trobat”), tot i que es desconeix si existeix una forma informal.

- La tercera persona (“ell”, “ella”) en singular és “-s” sempre, ja que en quenya no existeix el gènere (*polis*, “(ell, ella) pot”).
- La primera persona del plural (“nosaltres”) diferencia entre un inclusiu, que inclou a l’interlocutor, “-lmë” i un exclusiu, “-mmë” (*elmë* i *emmë*, “nosaltres”, respectivament).
- La tercera persona del plural és “-ntë” o “-t” (*matintë*, “mengen”; *tirnyet*, “els mirava”).
- Per últim, hi ha el pronom “*quen*”, el pronom impersonal (*quen hantë* i *yulma*, “algú ha trencat la copa”).

Per acabar, l’ordre de les frases del quenya tendeix a una estructura SVO (com s’aprecia en algunes frases soltes), de la mateixa manera que l’anglès i les llengües romàniques i, normalment, el finlandès; el llatí presenta una estructura SOV (Rubio, 1982). Tanmateix, a *Namárië*, s’aprecien alternativament ordres de paraules: VSO, SOV, OSV i OVS. Això podria tenir dues raons: la primera, el caràcter poètic del text i la segona, que de manera al·lenant i la seva manca d’articles, similar al quenya, el canvi d’ordre de les paraules exerceixi la funció semàntica que tindrien els articles (Karlsson, 2002).

3.5.- Lèxic:

Per a crear una llengua tan complexa com és el quenya, Tolkien va haver de desenvolupar un, igualment, extens vocabulari. D’acord amb Rausch (2005), la creació de nous lexemes de zero seria una tasca pràcticament impossible. L’única manera efectiva de generar nous paraules per a una nova llengua s’hauria de fer a partir de préstecs de llengües naturals, i modificar aquestes paraules o extreure alguns morfemes per donar-los un nou significat.

El mateix escriptor ho admet: *nuestra mente, por supuesto, acumula el “abono” de los recuerdos (sumergidos) de los nombres, y éstos en ocasiones suben a la superficie y procuran una modificación de las bases de los nombres “inventados”* (Tolkien, 1993, p. 623).

Alguns noms del quenya²³, especialment noms propis i topònims, els extreia de mitologies d’arreu del món: Atalantë, com el mite de l’Atlàntida (Atlantis en anglès), per a una illa que es va enfonsar; Avallónë, com Avalon, la mítica illa de les llegendes del rei Artur, per a una ciutat; Eärendil com Éarendel, un personatge de la mitologia anglosaxona associat a l’albada i a l’estel de l’alba, per a un personatge del seu univers amb una simbologia molt similar i el nom Ingwë, com Yngvi o Ingui, un dels noms del déu Freyr de la mitologia nòrdica, per a un rei (Rausch, 2013).

D’altra banda, mentre que els noms i els llocs propis provenen de mites i llegendes, les paraules més comunes s’extreien de llengües que li interessaven: principalment, el finlandès, el llatí i les llengües romàniques i el gal·lès, que no utilitzaria en cap altre àmbit de la llengua.

En alguns casos, aquestes paraules tindrien significats sense cap semblança amb els seus homònims reals: *alcar*, en quenya “glòria” i en gal·lès “ren”, mentre que en finès, *ankar* és “estricte”; *amhar* en quenya és “món” i en gal·lès, “gespa”; *cor* en quenya

²³ S’han obviat els noms i les paraules que no fossin del quenya.

“cercle”, en gal·lès, “nan”; *rama* “erroni” en quenya i *remu* “soroll” en finès (Donahue, 1984), *ruska* del finès “marró” i *rusca* del quenya “furiós”, entre d’altres

Però en molts altres casos, les paraules en quenya i la seva inspiració tenen significats iguals: Del gal·lès *derwen*, “roure”, provindria el quenya *doron*, també “roure”; del català “mà” provindria el quenya “má”, amb el mateix significat; del quenya *ostrad*, “carrer” i de l’italià *strada*, “carrer” també; en finès *tie* és camí, com *tië* en quenya. O amb lleugeres diferències: *suc*, “beure” en quenya, de *suggere* “succionar” en llatí (Rausch, 2013) o *suc* del català, un líquid que es beu; *russet*, de l’anglès, “vermellós” i en quenya *russë*, “pèlroig”; *neljäs* en finès “quart” i en quenya *nelya*, “tercer”... entre d’altres²⁴.

Un cop Tolkien havia triat paraules que satisfien els seus criteris “fonoestètics”, per a tots aquests mots, creà etimologies i orígens propis, donant sentit a les seves formacions a partir dels lexemes i morfemes que ell en derivaria de les paraules, amb les seves respectives modificacions. Per exemple, Eärendil deixà de ser “estel de l’alba” per a convertir-se en “amant del mar” (Rausch, 2013), deslligant-lo així del seu origen real. Per aquesta raó, sol haver-hi discrepàncies entre la gent que afirma que el quenya és una llengua *a priori* o *a posteriori*.

Anant a un altre tema, en el finès, així com en les llengües romàniques, les majúscules únicament s’utilitzen per a noms propis, de persones o llocs i a l’inici de frase. Tanmateix, el quenya fa servir un sistema idèntic al de l’anglès: noms propis, inici de frase, punts cardinals, gentilicis i, probablement, idiomes també. Aquí trobem un cas similar al de l’alternança causativa, en la qual, com aquests afers no afectaven l’estètica general de la llengua segons els seus criteris, va emprar un model que li fos familiar, per a la seva comoditat.

El mateix passa amb els nombres: tenen base dotze, com l’anglès (a diferència del català o el castellà, amb base deu), on els dotze primers nombres tenen noms propis (Fauskanger, 2002) i els altres, formes diferents amb una terminació concreta. Tot i això, els nombres són un tema bastant obscur, ja que els nombres del vint a més enllà han passat per nombrosos canvis i hi ha nombres que no s’ajusten al model: *yurasta*, “vint-i-quatre”, es correspondria a “dues vegades dotze” (Fauskanger, 2002), la qual cosa no seguiria el model original.

3.6.- Tengwar, el sistema alfabètic:

El quenya, per últim, presentaria una altra particularitat: el seu sistema d’escriptura, anomenat tengwar (Vegeu Annex 2). Es tracta d’un sistema d’escriptura basada en signes consonàntics, un abjad²⁵, amb valors flexibles adaptables a conveniència del seu ús (Allan, 1978). Per tant, no existeix una correspondència directa entre els fonemes i els símbols, establint en el seu lloc un ventall de potencials correspondències fonètiques. La seva versatilitat faria possible utilitzar aquest sistema inclús en llengües naturals, com l’anglès (Krieg, 1978).

²⁴ Les paraules buscades manualment provenen del diccionari quenya-anglès d’Ambar Eldaron (2015).

²⁵ En concret, un abjad “impur”, a causa dels seus diacrítics (Wiley i Rapp, 2018).

El tengwar, amb relació a la seva història interna, provenia d'un altre sistema anomenat sarati²⁶, del qual es tenen escasses referències avui dia, creat per un elf noldo anomenat Rúmil de Tíron (Tolkien, 1984). Posteriorment, un altre elf noldo de nom Fëanor va desenvolupar el tengwar a partir del treball de Rúmil. Van ser aquests elfs els que van portar el tengwar a la Terra Mitjana, el qual es va estendre com la pólvora pel territori on es parlava la llengua comuna, l'oestron. Durant la seva arribada a la Terra Mitjana, aquest sistema no era tant un alfabet com un conjunt de signes que representarien consonants, la qual cosa va fer que aquest sistema fos adaptable a qualsevol llengua èlfica (Gajek, 2016). Aquest sistema d'escriptura també seria utilitzat pel sindarin després que aquest abandonés el cirth, un sistema rúnic, el qual passaria a ser considerat arcaic i finalment abandonat²⁷ (Lo Bianco, 2004).

Les *tengwa*, lletres consonants, d'aquest sistema estan formades per un *telco*, un tronc, i un *lúva*, un arc, i la seva posició determina el so de dita consonant, o com es genera el so a l'interior de la boca (per exemple, si el *lúva* és a l'esquerra, el so té lloc a la gola, com una "g") (Krieg, 1978). Aquestes formes i les seves alteracions conformen un total de 24 lletres principals, i 12 lletres addicionals. Els símbols principals es troben organitzats en quatre *temar* (columnes) i sis *tyeller* (files), organització la qual no és arbitrària, ja que estan ordenades segons les formes i els sons dels símbols (Gajek, 2016).

D'altra banda, les vocals (*ómatehtar*) es representen mitjançant els *tehtar*, "signes" (en singular, *tehta*), una sort d'accents diacrítics o marques sense espai els quals es col·loquen a dalt o a baix de les consonants, o al damunt d'un símbol portador quan no hi ha cap consonant en la posició necessària. La col·locació d'aquests símbols serà determinada pel mode el qual s'estigui utilitzant, depenent de la llengua en la qual s'estigui escrivint. En el quenya, per exemple, els símbols vocàlics es col·loquen a la consonant anterior, mentre que al sindarin, aquests *tehtar* se situen a la consonant posterior (Gajek, 2016).

Les formes dels caràcters del tengwar són similars a les de la llengua àrab, on unes determinades seqüències de símbols es combinen per a formar uns certs glifs, que en el cas del tengwar, variaran depenent del mode. Malgrat la seva similitud morfològica amb la llengua àrab, el tengwar s'escriu d'esquerra a dreta, com l'alfabet llatí o el grec, i els nombres igual que els nostres, amb els seus propis símbols. El quenya, a més de símbols per a les lletres i els nombres, té símbols per als signes de puntuació (Krieg, 1978).

²⁶ Tanmateix, se sap que Tolkien, en algun moment, utilitzà el sarati als seus diaris i a les seves cartes privades.

²⁷ Aquest sistema, després de ser utilitzat pels elfs, seria utilitzat sobretot pels homes de Rohan i a la ciutat de Dale, on seria molt simplificat i també pels nans, els quals crearien una nova forma de l'escriptura rúnica del Cirth per adaptar-la a la seva llengua (Gajek, 2016). Aquestes runes guarden una acusada similitud amb el futhark, les runes nòrdiques.

4.- REFLEXIONS:

4.1.- Tolkien com a precedent i les noves tecnologies al servei de les llengües construïdes:

La creació i difusió de les llengües de Tolkien a mitjans del segle XX va tenir dues conseqüències principals amb relació a les llengües construïdes.

La primera: va originar un canvi de paradigma. Partint de les utilitzacions convencionals de les llengües construïdes, com les llengües filosòfiques del segle XVI, o les llengües auxiliars internacionals del segle XIX, l'emergència del quenya, el sindarin i tota la resta de llengües creades pel lingüista britànic va ser el tret de sortida per al sorgiment d'un nou ús que seria el principal a partir d'aquell moment: l'ús artístic. Paral·lelament al desenvolupament i presentació de llengües com la interlingua o el lojban, les *artlangs* van començar a guanyar protagonisme. La literatura, les sèries de televisió i els videojocs es van mostrar propicis per a la difusió d'aquestes llengües, considerades com un element més de les històries, a diferència de la dificultat de difusió de les llengües auxiliars i enginyades.

La segona, un creixement exponencial en la quantitat de llengües construïdes en els últims temps; que amb relació al punt anterior, serien artístiques. La profunditat narrativa que les llengües construïdes aportaren als treballs de Tolkien va ser un reclam per a escriptors, productors i desenvolupadors de videojocs, especialment de gèneres associats a la fantasia i a la ciència-ficció, que volien emular aquesta profunditat a través de la creació d'una llengua. Antigament, les úniques llengües construïdes que arribaven a ser conegudes eren aquelles que es publicaven en medis públics i amb recursos, però un incipient Internet va permetre a moltes persones que estaven fora de les indústries televisives o dels videojocs compartir les seves llengües construïdes.

Però a finals del segle XX i al llarg de tot el que portem del XXI, la immensa explosió viscuda pels videojocs, les sèries de televisió i Internet van permetre la difusió de llengües construïdes que fins al moment havien quedat relegades a l'àmbit de publicacions formals, però també la de llengües que d'altra manera no haguessin vist mai la llum. Tanmateix, dins el gran flux d'informació que diàriament entra a Internet, aquest creixement va permetre a les persones accedir a recursos per a desenvolupar les seves pròpies *conlangs* i el potencial comunicatiu d'Internet va atorgar a les persones la capacitat d'ensenyar les seves llengües, donar consells i rebre feedback d'altres persones interessades i, d'aquesta manera, formar comunitat.

Per exemple, l'aplicació Duolingo (2022) per aprendre idiomes ofereix cursos gratuïts en esperanto, alt valyri i klingon, i al lloc web de marcadors socials Reddit, concretament a l'apartat *r/conlangs* on, actualment, més de 70.000 persones parlen, comparteixen i discuteixen sobre llengües construïdes, eines i activitats.

Malgrat que sembla un gran nombre, la rellevància de les conlangs és principalment escassa, com evidencia la manca d'informació, però cada cop comença a generar més interès entre les diverses comunitats en les quals emergeixen llengües construïdes.

4.2.- Intencions i contextos:

Com s'ha pogut observar a l'anàlisi del quenya, la llengua respon a unes intencions fonostètiques clares: és a dir, va intentar crear una llengua basada en el llatí, el finès i

el grec antic, que considerava les llengües naturals més belles per crear la llengua perfecta. Les seves inspiracions són òbvies al llarg de tota l'anàlisi.

Hi ha, tanmateix, dues coses a remarcar sobre les llengües construïdes en general, i les artístiques en particular. La primera, que aquest aspecte en cap cas contingent, derivat de les intencions de l'autor, té trets, molt concrets, que no es corresponen amb les llengües que, d'acord amb el mateix Tolkien, eren la seva inspiració. Per exemple, les majúscules del quenya es corresponen amb les de l'anglès; els pronoms "tu" i "vosaltres" prenen la mateixa forma, igual que en anglès; l'article definit "i" es correspon amb l'article definit "the" de la llengua anglesa; l'alternança causativa no es correspon amb cap de les seves inspiracions, amb similituds corresponents a llengües com el japonès o l'indonesi, mai reconegudes com a inspiracions; una gran quantitat de coincidències amb el vocabulari d'altres llengües... per citar-ne uns quants. Tenint en compte que el quenya és considerada una arllang naturalística, amb característiques que simulen ser una llengua natural, com; aquests trets poden deure's a un oblit de l'autor o a una escriptura deliberada en favor de la seva comoditat que no actuen en detriment de la seva intenció principal. Sigui la raó que sigui, el cas és que malgrat que quenya sigui una de les llengües construïdes més intricades, mai aconseguirà ser tan complexa com una llengua natural.

La segona, és la seva relació amb el món, tant el seu, com el nostre. El quenya és considerada, dins del món de Tolkien i per al mateix autor, com la llengua més bella i, per tant, els seus parlants, els elfs, són les criatures més belles i sàvies. El mateix passa amb els orcs, on la llengua més lletja, a impressió de l'autor, és parlada per les criatures més lletges i malvades; o els nans, criatures brusques i poc atractives, amb una llengua bastant dura també. Si bé aquesta és una tendència freqüent en els mites clàssics i en l'època de Tolkien (associar *allò bell* amb *allò bo*), és una característica repetida en nombroses llengües construïdes, concretament artístiques, més recents. Per exemple, la llengua dothraki, creada per Peterson, és una llengua especialment dura, amb sons que ell mateix defineix com "guturals" i "roncs" (Peterson, 2015). La cultura dothraki, paral·lelament, és una cultura caracteritzada per la seva duresa i el seu mode de vida lluny dels ideals civilitzats, mentre que l'alt valyri, una llengua caracteritzada per pertànyer a l'un cop major imperi del món, ara extint, té una aparença clàssica i una inspiració principal del llatí (Peterson, 2015). Aquesta associació fonostètica amb la cultura, l'aparença i el significat, derivada dels treballs de Tolkien és comuna a nombrosos treballs de fantasia i ciència-ficció, inclús la trobem a engellangs com el láadan d'Elgin i al kēlen de Sotomayor, com una mena d'expressió màxima de la teoria de Sapir i Whorf, que inclús respecta les variacions dialectals fictícies d'aquestes llengües. Aquesta tendència, cal recordar, no es presenta en un nivell tan elevat en cap llengua real amb relació als contextos en els quals es parla.

Tanmateix, aquestes llengües es presencien en cada context d'una manera totalment diferent. El quenya, per exemple, dins el seu món és considerada una llengua reverenciada i cerimonial, únicament emprada en celebracions especials, i a la qual se li guarda la mateixa consideració que en el món real es guarda el llatí a Europa, mentre que al nostre, és una curiositat, una llengua inventada que té lloc dins d'una història, una llengua que es pot aprendre, però que la seva utilització no transcendirà a altres contextos de la nostra vida. En altres llengües, com l'esperanto, passa quelcom similar, tot i que el món físic sigui el mateix: en el seu context, l'esperanto és una llengua amb

la qual se celebren convencions, persones de llengües maternes diferents es poden comunicar entre si... però fora del seu context, aquesta habilitat és més vista com una peculiaritat, més que com una habilitat en si, sense una utilitat "real", segons el gruix de la societat. Dir a la gent que hom parla quenya o esperanto no es tindrà en la mateixa consideració que si es diu que hom parla japonès o francès.

4.3.- Cap al futur:

A diferència de les llengües naturals, antigament, les llengües construïdes naixien pràcticament mortes. Ja ningú parla la llengua de Dalgarno, ni el balaibalan, i tota la informació que en tenim no prové de parlants vius, sinó de textos amb segles d'antiguitat. Però avui dia, gràcies a les noves tecnologies i a la connectivitat que ofereix Internet, possiblement aquestes llengües tinguin una major esperança de sobreviure. L'esperanto, per exemple, és una de les llengües construïdes més parlades arreu del món, El quenya, d'altra banda, des de la mort de Tolkien, els seus seguidors han dut a terme un projecte per a intentar acabar-la i mantenir-la viva a partir de les notes de l'escriptor, anomenat neo-quenya (Fauskanger, 2009), principalment a través d'Internet i les conferències sobre les conlangs de Tolkien anualment celebrades.

Les llengües construïdes es troben en el seu millor moment, Ciampa Miranda (2010) digué que existeix un interès creixent, però un interès fràgil, amb webs que desapareixen i Wikis que es tanquen. Si bé aquest interès continua essent fràgil, en els dotze anys transcorreguts des de la redacció del seu article, s'ha enfortit i les comunitats de les llengües construïdes descobreixen nous espais on establir-se i prosperar. La presència de conlangs als mitjans més populars augmenten l'interès i reforcen la comunitat.

No només això, les llengües construïdes són eines molt útils per a estudiar el funcionament de les llengües naturals. Sanders (2016), afirma que l'ús de llengües construïdes a les classes permet oferir als estudiants una major comprensió del funcionament de les llengües a través d'un estudi invers de la lingüística i una major implicació en el seu desenvolupament. Segons les seves paraules *a properly constructed conlang is not just a work of art, but also a demonstration of understanding how language works* (p. e203).

La construcció de llengües ens pot oferir mètodes d'estudi envers la lingüística que únicament mitjançant l'estudi de les llengües naturals no podríem aplicar. A més d'eines pedagògiques, d'acord amb Sanders (2016), les llengües construïdes poden servir per investigar determinats aspectes de la llengua massa concrets per estudiar-los a través de les llengües emprades diàriament (engelang controlats al laboratori). L'estudi de les conlangs també podria oferir nocions de les concepcions existents sobre la llengua, no només actuals, sinó també del passat i establir comparatives sobre les concepcions lingüístiques, que ens ajudarien a entendre no només el com, sinó també el perquè dels canvis lingüístics de les llengües naturals.

Segons Emrys, Fink i Peterson (2009), *conlanging is to linguistics what painting is to art history, or hacking to computer science* (p. 1). De la mateixa manera que s'estudia la pintura, oferir una major rellevància als estudis de les conlangs podria oferir no només major interès a aquest tipus d'art, però també major comprensió sobre com funcionen les nostres llengües.

5.- CONCLUSIONS:

Al llarg del present treball, s'ha elaborat un repàs per la noció de les llengües construïdes i una anàlisi d'una de les llengües més conegudes. A través d'aquest estudi, s'han arribat a les següents conclusions:

La primera, que Tolkien va suposar un abans i un després en la creació de les llengües construïdes. L'aparició de les primeres llengües artístiques va assentar les bases d'un nou model de *conlangs* que suposaria una explosió en matèria de creació lingüística.

La segona, que estaria vinculada amb l'anterior, relaciona el creixent interès de les *artlangs* a causa del seu potencial com a element narratiu (observat en les obres de Tolkien) amb l'aparició de nous medis per a la seva difusió, com les sèries de televisió, Internet o videojocs, actualment, els medis on les *conlangs* proliferen més satisfactòriament.

La tercera, que les llengües construïdes responen exclusivament a les intencions del/s seu/s autor o autors. La bellesa de la llengua, la facilitat per al seu aprenentatge, el seu objectiu d'estudi... tot dependrà de l'ús que vulgui donar-li l'autor, tot tenint en compte que mai serà tan complexa com una llengua natural.

La quarta, és que, en el cas de les *artlangs* i alguns *engelangs*, la relació que guarden amb el seu propi món és tan estreta que, de vegades, l'aparença fonoestètica és associada gairebé del tot amb la cultura i l'aparença dels seus parlants; cosa que no succeeix gairebé mai a la vida real.

La cinquena correspon als dos contextos existents per a gairebé totes les llengües construïdes: l'intern, que en el cas de les *artlangs* sol ser el món on es desenvolupa i en el cas d'altres, com les *auxlangs*, el context on s'utilitza regularment; i l'extern, que en ambdós casos, correspon al món fora dels dits contextos, on solen ser reduïdes a curiositats o peculiaritats.

La sisena és una perspectiva optimista sobre el futur de les llengües construïdes. Gràcies a Internet, les aplicacions i les seves comunitats, les llengües construïdes han trobat un espai on sobreviure. Actualment, malgrat que l'interès encara és fràgil, ha augmentat i l'aparició en medis populars ha reforçat aquest recent interès.

La setena és l'ús de les llengües construïdes per a l'estudi de les llengües naturals. Aquestes poden exercir d'eines pedagògiques; per analitzar conceptes molt concrets del llenguatge que no seríem capaços d'estudiar amb llengües naturals i, per últim, comparar llengües construïdes passades amb les actuals, per comprendre els canvis lingüístics de les llengües naturals.

BIBLIOGRAFIA:

Adams, M. (2011): *The Spectrum of Invention*. A Adams, M. (coord.). *From Elvish to Klingon. Exploring Invented Languages*. Oxford: Oxford University Press. Pp. 1-17.

Allan, J. (1978): *The Evolution of The Tengwar*. A Allan, J. (Ed.) *An introduction to Elvish*. Frome: Bran's Head.

Ambar Eldaron (2015): *Elvish Dictionary Quenya-English English-Quenya*. Format digital: *CreateSpace Independent Publishing Platform*. Recuperat el 3 d'abril de 2022 de <https://www.amazon.es/Elvish-Dictionary-Quenya-English-English-Quenya-Eldaron/dp/1511462485>.

Ball, D. (2016): *Constructed languages*. A Jones, R. H. (Ed.) *The Routledge Handbook of Language and Creativity*. Nova York: Routledge. Pp. 143-158.

Bausani, A. (1954): *About a curious "mystical" language BÂL-AI-BALAN*. *East and West*, 4(4), pp. 234-238.

Björkman, M. (2005): *Quenya Verb Classes*. A Stenström, A. (Ed.) *Arda Philology* 3. Pp. 56-84.

Björkman, M. (2014): *Figure 2: The ómatehtar*. Recuperat de http://at.mansbjorkman.net/teng_general.htm#vowels.

Blahuš, M. (2011): *Toki Pona: eine minimalistische Plansprache*. A Fiedler, S. (Ed.) *Spracherfindung und ihre Ziele. Beiträge der 20. Jahrestagung der Gesellschaft für Interlinguistik e.V., 26.-28. November 2010 in Berlin*. Berlin: Gesellschaft für Interlinguistik e.V.

Bracchi, S. (2019): *Artificial languages in J. R. R. Tolkien's novel. The Fellowship of the Ring and its film version* [Tesi de Mestria. Universitat de Padua]. Thesis and Dissertation. Padua Archive.

Burgess, A. (1962): *La naranja mecánica (Reedición de 2010)*. Madrid: Minotauro.

Calero Vaquera, M. L. (1999): *Capítulo I. Historia de las Tentativas de Creación de una Lengua Universal*. A *Proyectos de Lengua Universal. La Contribución Española*. Córdoba: UCOPress, Editorial Universidad de Córdoba.

Carpenter, H. (2000): *J. R. R. Tolkien. A biography*. Nova York/Boston: Houghton Mifflin Company.

Ciampa Miranda, A. d. L. (2010): *Conlangs, Línguas Construïdas em Tempos de Internet*. *Revista de Ensino, Educação e Ciências Humanas*, 11(2), pp. 23-31.

Collinson W. E. (1931): *Zum Weltsprachenproblem in England im 17. Jahrhundert*. G. Dalgarno's 'Ars Signorum' (1661) und J. Wilkins' 'Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language' (1668) by Otto Funke; Novial Lexike. *International Dictionary. Dictionnaire International. Internationales Wörterbuch* by Otto Jespersen. Review by: W. E. Collinson. *The Modern Language Review*, 26(1), pp. 108-111.

Cowan, J. W. (1997): *The complete Lojban language*. Fairfax: The Logical Language Group Inc.

Conlangs o llengües construïdes: Una anàlisi del quenya de Tolkien.

Couturat, L. i Leau, L. (1903): *Histoire de la langue universelle*. Paris: Librairie Hachette et Cie.

Destrueu, M. (2016): *Reality in Fantasy: linguistic analysis of fictional languages* [Tesi de Mestria. Universitat de Boston]. eScholarship@BC.

Dodd, W. S. (1990): El esperanto y las lenguas artificiales. *Estudios humanísticos. Filología*, 12, pp. 105-130.

Donahue, T. S. (1984): A Linguist Looks at Tolkien's Elvish. *Mythlore: A Journal of J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature* 10(3), pp. 28-34.

Doughan, D. i Bradfield, J. (1987): *Captura de Part III: Numerals. Recuperat de An Introduction to the Writing Systems of Middle Earth. Quettar (Special Publication)*, 1, pp. 1-20.

Duolingo (2022): *Duolingo – Aprende idiomas*. (5.56.4) [Aplicació mòbil]. Google Play. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.duolingo&gl=ES>.

Duranti, A. (2000): *Antropología lingüística*. Madrid: Cambridge University Press, Madrid.

Emrys, S., Fink, A. i Peterson, D. (2000): *Conlanging 101*. A Language Creation Society. Recuperat el 13 de febrer de 2022 a <https://conlang.org/26c3.pdf>. Pp. 1-10.

“Eslavònic”. (s.d.). Dins *Gran Enciclopèdia Catalana*. Recuperat de <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/eslavonic>.

Esterhill, F. (2002): Interlanguage and 20th Century Scientific Communication. *Journal of Universal Language*, 3, pp. 17-33.

Fauskanger, H. (11 d'abril de 2002): *Khuzdul – la Lengua Secreta de los Enanos* [Traducció al castellà per Luis Tarrío]. Ardalambion. Recuperat el 6 de març de 2022 de <http://lambenor.free.fr/ardalambion/khuzdul.html>.

Fauskanger, H. (11 de maig de 2002): *La lengua de los Orcos y la lengua negra - lengua vil para propósitos viles* [Traducció al castellà per Luis Tarrío]. Ardalambion. Recuperat el 27 de febrer de 2022 de <http://lambenor.free.fr/ardalambion/orco.html>.

Fauskanger, H. (15 de novembre de 2002): *Quenya - La Lengua Antigua* [Traducció al castellà per Esteban Manchado i Sergi Oliva]. Ardalambion. Recuperat el 22 de febrer de 2022 de <http://lambenor.free.fr/ardalambion/quenya.html>.

Fauskanger, H. (17 de febrer de 2003): *Sindarin - La Lengua Noble* [Traducció al castellà per Javier Lorenzo i Elena Liria]. Ardalambion. Recuperat el 26 de febrer de 2022 de <http://lambenor.free.fr/ardalambion/sindarin.html>.

Fauskanger, H. (28 de febrer de 2002): *Quenya Course*. Ardalambion. Recuperat el 8 de març de 2022 de <http://www.tolkien.ro/docs/Quenya-Elvish-Language-Course-Tolkien.pdf>.

Fauskanger, H. (3 de juny de 2002): *Oestron - la Lengua Común* [Traducció al castellà per Luis Tarrío]. Ardalambion. Recuperat el 3 de març de 2022 de <http://lambenor.free.fr/ardalambion/oestron.html>.

Fauskanger, H. (s.d.): *Naffarin - al menos sabemos que "vrú" significa siempre* [Traducció al castellà per Luis Tarrío]. Ardalambion. Recuperat el 20 de febrer de 2022 de <http://lambenor.free.fr/ardalambion/naffarin.html>.

Fauskanger, H. K. (2009): Practical Neo-Quenya. A Stenström, A. (Ed.) *Arda Philology* 2. Pp. 16-56.

Fiedler, S. (2012): The Esperanto *denaskulo*. The status of the native speaker of Esperanto within and beyond the planned language community. *Language Problems & Language Planning*, 36(1), pp. 69-84.

Fleming, L. (2017): Artificial language, natural history: Speech, sign, and sound in the emergence of Damin. *Language & Communication*, 56, pp. 1-18.

Fourie, H. L. (2012): *Table 1: Primary Tengwar*. [Taula]. Recuperat de *The Writing of The Middle Earth*. Format digital: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Fourie, H. L. (2012): *Table 2: Additional Tengwar*. [Taula]. Recuperat de *The Writing of The Middle Earth*. Format digital: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Fourie, H. L. (2012): *Table 3: Tengwar for Quenya*. [Taula]. Recuperat de *The Writing of The Middle Earth*. Format digital: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Fourie, H. L. (2012): *Table 4: Additional Tengwar for Quenya*. [Taula]. Recuperat de *The Writing of The Middle Earth*. Format digital: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Fourie, H. L. (2012): *Table 9: Tengwar Punctuation*. [Taula]. Recuperat de *The Writing of The Middle Earth*. Format digital: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Fourie, H. L. (2012): *Table 15: Tehtar for Diphtongs I*. [Taula]. Recuperat de *The Writing of The Middle Earth*. Format digital: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Frängsmyr, T., Heilbron, J. L. i Rider, R. E. (1990): *The Quantifying Spirit in the Eighteenth Century*. Berkeley i Los Angeles: University of California Press.

Gajek, M. (2016): Tengwar or Cirth? An insight into Middle-earth's writing systems. *Folio*, 2(15), pp. 73-82.

Galán Rodríguez, C. (2009): La Invención de Lenguas en la Ficción Literaria. A Juan Luis Jiménez Ruiz i Larissa Timofeeva (Eds.) *Estudios de lingüística: investigaciones lingüísticas en el siglo XXI*. Alacant: Universidad de Alicante, Departamento de Filología Española, Lingüística General y Teoría de la Literatura. Pp. 103-129.

Galán Rodríguez, C. (2018): Género, sexo y lenguas artificiales. *Boletín de la Sociedad Española de Historiografía Lingüística*, 12, pp. 75-93.

Gandara Fernández, L. (2020): Un viaje por la Tierra Media: La invención lingüística en El Señor de los Anillos, *Revista de Filología y Lingüística de la Universidad de Costa Rica*, 46(1), pp. 171-191.

Gandara Fernández, L. (2021): Narrativa fantàstica y lenguas artificiales: una propuesta didàctica para la educación superior. A Selfa Sastre, M., Falguera Garcia, E. i Martínez Ezquerro, A. (Eds.) *Nuevos caminos para la lectura, la literatura y la comunicación*. Lleida: Edicions i Publicacions de la Universitat de Lleida. Pp. 87-99.

Garth, J. (2014): Qenya Noun Structure by J. R. R. Tolkien, and: Qenyaqetsa: The Qenya Phonology and Lexicon, together with The Poetic and Mythologic Words of Eldarissa by J. R. R. Tolkien and: Proceedings of the Third International Conference on J. R. R. Tolkien's Invented Languages, Omentielva Nelya, Whitehaven, 2009 ed. by "Beregond," Anders Stenström (review). *Tolkien Studies*, 11, pp. 225-241.

Guérard, A. (1929): An International Language. *American Speech*, 4(6), pp. 490-494.

Hamans, C. (2014): On Language, Theology and Utopia by Francis Lodwick, with an introduction and commentary. *Journal of Historical Linguistics*, 4(1), pp. 144-150.

Jackson, T. (1990): Less is More. *Electric Word*, 19, pp. 42-45.

Jaén, M. (18 d'octubre de 2016): *Primer paso: ¿por qué? Cómo crear una lengua*. Recuperat el 26 de gener de 2022 de <https://comocreearunalengua.com/2016/10/18/primer-paso/>.

Janton, P. (1993): *Esperanto. Language, literature, and community*. Albany: State University of New York Press.

Kalayar, S. (Agost de 2005): *Grammatica de interlingua*. Union Mundial pro Interlingua. Recuperat el 9 de febrer de 2022 de <https://www.interlingua.com/grammatica/>.

Karlsson, F. (2002): *Finnish. An Essential Grammar*. Londres i Nova York: Routledge.

Keene, N. i Hessayon, A. (2006): *Scripture and Scholarship in Early Modern England*. Farnham: Ashgate Publishing Ltd.

Kolar, M. i Tkalec, G. (2020): A Visionary, a Victim and a Co-Traveller. Juraj Križanić in the Literary Writings of Ivan Golub. *Studi Slavistici*, 18(2), pp. 37-52.

Koltaş, N. (2017): The Bektashi Order in Bulgaria- A 16th Century. Document On Elmali (Elmalu) Baba Dargāh. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektas Veli Research Quarterly*, 81, pp. 9-26.

Kosenok A. I. (2013): Simplistic classification of constructed languages in works by J. R. R. Tolkien. *Модели, системы, сети в экономике, технике, природе и обществе*, 1, pp. 207-210.

Krieg, L. J. (1978): A Survey of Some English-Tengwar Orthography. A Allan, J. (Ed.) *An introduction to Elvish*. Frome: Bran's Head.

Krieg, L. J. (1978): The Tengwar of Fëanor. A Allan, J. (Ed.) *An introduction to Elvish*. Frome: Bran's Head.

Kurlemann, B. (2012): Entre Creación Y Subcreación: Reflexiones Sobre El Trasfondo Teológico Y Filosófico En El Silmarillion De J. R. R. Tolkien. *Verbo*, 507-508, pp. 567-578.

Láadan Language (20 d'octubre de 2015): *Lesson One – Things You Need To Know For Learning Láadan*. Láadan Language. Recuperat el 10 de febrer de 2022 de <https://laadanlanguage.com/lesson-books/laadan-lessons-for-beginners/beginner-lesson-one/>.

Large, J. A. (1984): 'Of one language, and of one speech': Artificial languages and international communication. *Multilingua - Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 3(1), pp. 11–18.

Libert, A. R. (2018): Artificial Languages. A *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. Oxford: Oxford University Press. Pp. 1-17. Recuperat el 2 de febrer de 2022 de <https://oxfordre.com/linguistics/view/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-11>.

Lindstedt, J. (2006): Native Esperanto as a test case for natural language. *SKY Journal of Linguistics*, 19, pp. 47-55.

Lins, U. (2016): *Dangerous Language – Esperanto and the Decline of Stalinism*. Londres: Macmillan Publishers Ltd.

Lo Bianco, J. (2004): Invented languages and new worlds. *English Today*, 2, pp. 8-18.

Maat, J. (2004): *Philosophical Languages in the Seventeenth Century: Dalgarno, Wilkins, Leibniz*. Dordrecht: Springer Science & Business Media.

Martín Camacho, J. C. (2018): La morfología de las lenguas artificiales. El caso del *Volapük* y de la *Lingue Bleue*. *Anuario de Estudios Filológicos*, 42, pp. 189-213.

Merunka, V. i Molhanec, M. (2015): Neoslavonic Language. Language Constructing: Challenge, Experience, Opportunity to the 21st Century. A *Proceedings of the 2015 2nd International Conference on Education, Language, Art and Intercultural Communication*. Paris: Atlantis Press.

Meyer, A. M. (2016): Slavic constructed languages in the internet age. *Language Problems & Language Planning*, 40(3), pp. 287-315.

Nature (1904): Spokil, an International Language, *Nature*, 70, p. 174.

Nimavat, J. (2016): Use of a Constructed Language – Quenya, in “The Lord of the Rings”: A Linguistic Study. *Vidhyayana*, 1(4), pp. 1-12.

Okrand, M. (1992): *The Klingon Dictionary (2nd Edition)*. Nova York: Pocket Books, Simon & Schuster Inc.

Okrent, A. (2009): *In the Land of Invented Languages: Adventures in Linguistic Creativity, Madness, and Genius*. Nova York: Penguin Random House.

Olivera, D. M. (2015): El arte élfico de la lingüística. *Estel*, 84, pp. 51-66.

Orwell, G. (1949): *1984 (Contemporánea) (Reedición de 2013)*. Madrid: DeBolsillo (Penguin Books Grupo Editorial).

Pei, M. (1968): *One Language for the World*. Nova York: Biblo & Tannen Publishers.

Perälä, H. (2000): *Are High Elves Finno-Ugric?* A Studies on the Works of J. R. R. Tolkien. Recuperat el 25 de febrer de 2022 de http://www.sci.fi/~alboin/finn_que.htm.

Peterson, D. J. (2015): *The Art of Language Invention: From Horse-Lords to Dark Elves to Sand Worms, the Words Behind World-Building*. Nova York: Penguin Random House.

Conlangs o llengües construïdes: Una anàlisi del quenya de Tolkien.

Porset, C. (1979): Notes sur les langues artificielles au XIXe siècle. *Romantisme*, 9(25-26), pp. 179-189.

Portnow, J. (2011): Gaming Languages and Language Games. A Adams, M. (coord.). *From Elvish to Klingon. Exploring Invented Languages*. Oxford: Oxford University Press. Pp. 135-161.

Posner, R. i Sala, M. (26 de juliol de 2021): Romance languages. Dins l'*Encyclopedia Britannica* (15ena edició). Recuperat el 14 de març de 2022 de <https://www.britannica.com/topic/Romance-languages>.

Purnomo, L. A., Nababan, M., Santosa, R. i Kristina, D. (2017): Ludic Linguistics: : A Revisited Taxonomy of Fictional Constructed Language Design Approach for Video Games. *GEMA Online Journal of Language Studies*, 17(4), pp. 45-60.

Rausch, R. (18 de febrer de 2019): *Causativity in Quenya*. The Elvish Linguistic Fellowship. Recuperat el 23 de març de 2022 de <https://www.elvish.org/Tengwestie/articles/Rausch/kausquen.phtml>.

Rausch, R. (18 de març de 2013): *Similarities between natural languages and Tolkien's Eldarin*. Sindanoorie. Recuperat el 25 de març de 2022 de <http://www.sindanoorie.net/art/Similarities000.html>.

Rogers, S. D. (2011): *A Dictionary of Made-Up Languages. From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon – The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons*. Massachusetts: Adamsmedia.

Rosenfelder, M. (s.d.): *The Verdurian Language*. Virtual Verduria. Recuperat el 11 de febrer de 2022 de <https://www.zompist.com/verdurian.htm>.

Rubio, L. (1982): *Introducción a la Sintaxis Estructural del Latín*. Barcelona: Editorial Ariel.

Samardžija, T. (2020): *Trigedasleng: A Study of the Verb System of a Possible Future Creole English* [Tesi de Mestria, Universitat de Zagreb]. Repozitorij - Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Sanders, N. (2016): Constructed languages in the classroom. *Linguistic Society of America*, 92(3), pp. e192-e204.

Smith, A. R. (2011): Confounding Babel: International Auxiliary Languages. A Adams, M. (coord.). *From Elvish to Klingon. Exploring Invented Languages*. Oxford: Oxford University Press. Pp. 17-49.

Smith, R. (2006): Fitting Sense to Sound: Linguistic Aesthetics and Phonosemantics in the Work of J. R. R. Tolkien. *Tolkien Studies*, 3, pp. 1-20.

Stec, Ł. (2016): XXVI. Space Utopia in the 1970s of the Twentieth Century on the Basis of the Kobaïan World. A Olkusz, K., Kłosiński, M. i Maj, K. M. (Eds.) *More After More. Essays Commemorating the Five-Hundredth Anniversary of Thomas More's Utopia*. Cracòvia: Facta Ficta Research Centre.

Tikka, P. (2007): The Finnicization of Quenya. A Stenström, A. (Ed.) *Arda Philology 1*. Pp. 1-14.

Tolkien, J. R. R. (1977): *Cartas de J. R. R. Tolkien. Selección de Humphrey Carpenter con la colaboración de Christopher Tolkien.* Barcelona: Minotauro.

Tolkien, J. R. R. (1984): *El Silmarillion. Ilustrado por Ted Nasmith. Editado por Christopher Tolkien.* Barcelona: Minotauro.

Tolkien, J. R. R. (1993): *Cartas de J. R. R. Tolkien. Selección de Humphrey Carpenter con la colaboración de Christopher Tolkien.* Barcelona: Minotauro.

Tolkien, J. R. R. (2015): Quenya Verb Structure. A Gilson, C. i Smith A. R. (Eds.) *Parma Eldalamberon 22: The Feanorian Alphabet Part I & Quenya Verb Structure.* Pp. 80-169.

Tolkien, J. R. R. (2016): *A Secret Vice. Tolkien on Invented Languages. Edited by Dimitra Fimi & Andrew Higgins.* Londres: Harper Collins Publishers Ltd.

Tolkien, J. R. R. (2016): *El Señor de los Anillos. I. La Comunidad del Anillo. II. Las Dos Torres. III. El Retorno del Rey.* Barcelona: Minotauro.

Van Steenberg, J. (2018): A new era in the history of language invention/Una nova era en la història de la invenció de llengües. A Fuentes Calle, A. (coord.) *Languages, Worlds and Action/Llengües, mons i acció.* Barcelona: Linguapax International.

Vercillo, F. (2004): Le "latino sine flexione" de Giuseppe Peano. *Cahiers Ferdinand de Saussure: Revue suisse de linguistique Générale*, 57, pp. 73-88.

Weiner, E. S. C. i Marshall, J. (2011): Tolkien's Invented Languages. A Adams, M. (coord.). *From Elvish to Klingon. Exploring Invented Languages.* Oxford: Oxford University Press. Pp. 75-111.

Wiley, R. W. i Rapp, B. (2018): From complexity to distinctiveness: The effect of expertise on letter perception. *Psychonomic Bulletin & Review*, 26, pp. 974-984.

Zelinka, I., Zmeskal, O., Windsor, L. i Cai, Z. (2019): Unconventional Methods in Voynich Manuscript Analysis. *MENDEL*, 25(1), pp. 1-14.

ANNEX 1: El poema *Namárië* en quenya, en negreta, (Tolkien, 2016, p. 443) i la seva traducció al català, en cursiva, (traducció pròpia):

Namárië. Altariello Nainië

Lóriendessë:

Adéu. El lament de Galàdriel a Lòrien:

Ai! laurië lantar lassi súrinen,
Ah! Com l'or cauen les fulles a causa del vent!

yéni únótimë ve rámar aldaron!
i innombrables com les ales dels arbres són els anys!

Yéni ve lintë yuldar avánier
Els anys han passat com glops ràpids

mi oromardi lissë-miruvóreva
de dolça hidromel a les altes sales

Andúnë pella, Vardo tellumar
de més enllà de l'oest, sota les voltes blaves de Varda

nu luini yassen tintilar i eleni
on els estels tremolen

ómario airetári-lírinen.
a la veu de la seva cançó sagrada i real.

Sí man i yulma nin enquantuva?
Qui m'omplirà ara la copa una altra vegada

An sí Tintallë Varda Oiolossëo

Doncs ara la lluminadora, Varda, la Reina dels Estels,

ve fanyar máryat Elentári ortanë
des de la muntanya Sempre Blanca ha alçat les seves mans com núvols

ar ilyë tier undulávë lumbulë
i tots els camins s'han ofegat en ombres

ar sindanóriello caita mornië
i la foscor d'un país gris s'estén

i falmalinnar imbë met,
sobre les ones espumoses entre nosaltres,

ar hísië untúpa Calaciryo míri oialë.
i la boira cobreix per sempre les joies de Calacirya.

Sí vanwa ná, Rómello vanwa, Valimar!
Ara s'ha perdut, perdut per aquells de l'est, Valimar!

Namárië! Nai hiruvalyë Valimar!
Adéu! Tant de bo trobeu Valimar!

Nai elyë hiruva! Namárië!
Tant de bo vos la trobeu! Adéu!

ANNEX 2: Tengwar:

Figura 1: Lletres (Tengwa) principals i els sons que representen.

	I		II		III		IV	
1	ṗ	t	ṙ	p	ṙ	c/k	ṙ	kw
2	ṙ	nd	ṙ	mb	ṙ	ng	ṙ	ngw
3	ḥ	th/s	ḃ	f	ḏ	h	ḏ	hw
4	ḥ	nt	ḃ	mp	ḏ	nk	ḏ	nkw
5	ṙ	n	ṙ	m	ṙ	n	ṙ	nw
6	ṙ	r	ṙ	v	ṙ	y	ṙ	v/w

Taula. Table 3: Tengwar for Quenya [Taula], per Fourie, H. L. (2012).

Figura 2: Lletres (tengwa) principals amb el seu nom i els noms de les columnes (temar).

	I		II		III		IV	
	Tincotéma		Parmatéma		Calmatéma		Quessetéma	
1	ṗ	tinco	ṙ	parma	ṙ	calma	ṙ	quesse
2	ṙ	ando	ṙ	umbar	ṙ	anga	ṙ	ungwe
3	ḥ	thúle	ḃ	formen	ḏ	harma	ḏ	hwesta
4	ḥ	anto	ḃ	ampa	ḏ	anca	ḏ	unque
5	ṙ	númen	ṙ	malta	ṙ	noldo	ṙ	ngwalme
6	ṙ	óre	ṙ	vala	ṙ	anna	ṙ	vilya

Taula. Table 1: Primary Tengwar [Taula], per Fourie, H. L. (2012).

Figura 3: Lletres (tengwa) addicionals i els seus sons²⁸.

ṙ	r	ṙ	rd	ṙ	l	ṙ	ld
ṙ	s	ṙ	l	ṙ	z, ss	ṙ	z, ss
ṙ	h	ḏ	ld	ṙ	y	o	w

Taula: Table 4: Additional Tengwar for Quenya [Taula], per Fourie, H. L. (2012).

²⁸ Malgrat que "ld" consta com a grafia del quenya, aquest so només està en el sindarin (Fourie, 2012).

Figura 4: Lletres (*tengwa*) addicionals i els seus noms.

ȝ	rómen	ȝ	arda	τ	lambe	Ϝ	alda
Ϟ	silme	ϟ	silme nuquerna	Ϡ	áze, esse	ϡ	áze nuquerna
λ	hyarmen	ḏ	hwesta sindarinwa	Λ	yanta	o	úre

Taula: Table 2: Additional Tengwar [Taula], per Fourie, H. L. (2012).

Figura 5: Accents diacrítics vocàlics (*Ómatehtar*).

ï	i / e	ÿ	y / e / æ	ÿ	æ	ï	a / æ
í	e / i / a	ŵ	w / y	í	o / u	í	u / o
!	ə	ÿ	<y> i / ai				

Taula: Figure 2: The ómatehtar [Taula], per Björkman, M. (2005).

Figura 6: Els diftongs.

ai	ei	oi	ui	au	eu	ou
â	á	â	á	ö	ó	ó

Taula. Table 15: Tehtar for Diphtongs I. [Taula], per Fourie, H. L. (2012).

Figura 7: Els nombres (*base 12*).

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----

Taula: Captura de *Part III: Numerals*, per Doughan i Bradfield, (1987).

Figura 8: Signes de puntuació.

comma	•
period	∴
paragraph end	∴∴
question mark	Ɔ
exclamation mark	ſ

Taula: Table 9: Tengwar punctuation, per Fourie, H. L. (2012).